

Publicació
de Rosa Sensat

febrer 2010

PERSPECTIVA ESCOLAR 342

**Escoles
del món**

Un bloc educatiu

**L'escultura romànica
a través d'un videojoc**

**Els centres educatius
i l'entorn**

Febrer 2010

P E R S P E C T I V A E S C O L A R 3 4 2

Edició i Administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat.
Av. de les Drassanes, 3 • Tel. 934 817 373
Fax: 933 017 550 • 08001 Barcelona
E-mail: pescolar@rosasensat.org
<http://rosasensat.org/pescolar>

Consell de Redacció:

Josep Callis, Antoni Domènech, Dolors Freixenet,
Quim Làzaro, Elena Noguera, Joan Pagès,
Vicent Pallarés, Antoni Poch, Aurora Reyes

Director: Miquel Àngel Essomba

Directora adjunta: Mercè Comas

Secretària de Redacció: Mercè Marlès

Disseny gràfic: Vilaseca/Altarriba

Coberta: Núria Hortal

Composició i muntatge: Núria Hortal, Inge Trowsky

Impressió: Romanyà-Valls

Subscripcions i distribució llibreries:

Associació de Mestres Rosa Sensat

Dipòsit legal: B. 2090-1975 - ISSN: 0210-2331

Subscripció anual: Preu soci: 52 euros.

Preu no soci: 63 euros. P.V.P.: 7,20 euros.

Foto coberta: David Alfaro

«L'editorial Associació de Mestres Rosa Sensat als efectes previstos a l'article 32.1, paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a que qualsevol de les pàgines de *Perspectiva Escolar*, o una part d'aquestes, sigui utilitzada per fer resums de premsa. Qualsevol acte d'explotació (reproducció, distribució, comunicació pública, posta a disposició, etc.) d'una part o de totes les pàgines de *Perspectiva Escolar*, necessita una autorització que concedirà CEDRO amb una llicència i dins dels límits que s'hi estableixin.»

Subscripció a càrrec de:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis
àrea d'educació

Amb el suport de:

Ajuntament de Barcelona
Institut d'Educació

Editorial

Quan la societat va davant 1

Monogràfic

Escoles del món

Introducció 2

50 anys d'educació per la pau. *Shishir Srivastava* 4

Enviroschools – una experiència neozelandesa. *Heidi Mardon* 18

«El León Dormido», una experiència d'educació comunitària a l'Equador. *Carles Parellada* 27

L'escola IBN Battuta. Un exemple de diàleg intercultural al Marroc. Mme. *Ilham Bensaïd* 38

Aprendre a viure junts al voltant del Mediterrani: el Projecte del Mediterrani Occidental de la UNESCO. *Alex Cosials i Margarita Serra* 43

Escola

Les TIC

Un bloc educatiu, una petita finestra oberta a una galàxia d'informació. *Vanessa Bonet i Vicent Pallarés*

Videojoc i art

L'escultura romànica a través d'un videojoc. *Eloi Biosca* 59

Escola i societat

Participació

Els centres educatius i l'entorn. *José Luis Muñoz Moreno* 66

Novetats

Elogi de l'educació lenta. *Jaume Cela* 72

Altres novetats bibliogràfiques. *Biblioteca Rosa Sensat* 74

Cartellera

77

Quan la societat va davant

Ens ha costat força temps acceptar que l'escola no transformarà la societat. Finalment, les educadores i els educadors hem assumit, a poc a poc, que aquesta tasca no és exclusivament a les nostres mans, sinó que es tracta d'una tasca col·lectiva de tothom. Ara bé, és més dolorós acceptar que, a voltes, fins i tot la societat va davant de l'escola, i que un pugui acabar desitjant que sigui la societat mateixa la que transformi l'escola.

És obvi que no estem parlant d'incorporar el menjar ràpid com a cultura gastronòmica, la competitivitat ferotge com a mecanisme de regulació de la provisió de llocs de responsabilitat o el culte al cos desproveït d'una dimensió més profunda. Però, de vegades, ens trobem exemples que ens interpel·len, que ens trasbalsen. No sabem d'on neixen exactament, i quan n'esbrinem els orígens, fem cara de moniato a l'hora de donar fe de la manca de connexió –sovint total– entre aquella pràctica social exemplar i les influències educatives que els seus protagonistes poden haver rebut.

Posem-ne tres exemples. El primer, pertanyent a l'àmbit esportiu. Pep Guardiola ja ha fet història, no perquè hagi guanyat sis copes en una sola temporada, sinó perquè ha demostrat que el sistema més efectiu per aconseguir èxits en els esports de competició col·lectiva com el futbol és creure en la cooperació i promoure-la a fons; pensar en un objectiu comú i concentrar els esforços personals no pas en el lluïment individual sinó en el triomf de l'equip.

El segon prové de l'àmbit empresarial. La cooperativa La Fageda, que proveeix d'excel·lents productes làctics les prestatgeries dels supermercats –ara que això de l'excel·lència està tan valorat–, se sosté sobre un sistema empresarial que aposta per les persones amb discapacitats i creu fermament ens els processos cooperatius de repartiment del treball i de gestió de l'activitat econòmica.

El tercer exemple el trobem en l'àmbit de la investigació universitària. Alguns professors i professores de psicologia de la UAB creen equips de col·laboració en els quals el rang acadèmic no es té en compte, sinó que es valoren la creativitat i la capacitat de respondre als problemes científics que es plantegen. Es tracta d'una experiència de creació de coneixement que té totes les marques de la cooperació.

Ara que el discurs educatiu que es fomenta és el de l'excel·lència i la qualitat, i que alguns ens volen fer passar bou per bèstia grossa quan diuen que l'única alternativa possible per aconseguir aquestes fites és la competitivitat, des de PERSPECTIVA ESCOLAR defensem amb passió la cooperació i la col·laboració com a metodologies educatives òptimes, tant des del punt de vista de l'eficàcia com dels valors. Ens cau la cara de vergonya de veure com casos concrets de l'àmbit de l'esport d'elit, del món de l'empresa o de la recerca competitiva i creativa ens desmunten la torre de marfil en la qual sovint vivim instal·lats i ens fan prendre consciència de dues coses fonamentals: que el món de l'educació té molt a aprendre de la societat i que ja va essent hora que ens traiem la son de les orelles, metodològicament parlant. L'Escola d'Estiu 2010 de Rosa Sensat disposarà de temps per reflexionar-hi, serà una bona ocasió per pensar-hi a fons.

Escoles del món

Elaborar el currículum per competències. Assistir a la reunió d'avaluació del Carnestoltes i de preparació de Sant Jordi. Recollir informació dels mestres especialistes per a l'entrevista de pares del divendres. Coordinar-se amb els companys i les companyes de cicle per tirar endavant les colònies de primavera. Corregir els treballs dels alumnes de llengua i de coneixement del medi natural. Programar la classe de matemàtiques sobre la divisió per una xifra. Fer les tasques que l'assessor del centre ha encomanat per a la revisió del pla lingüístic.

Tot i això, en el lapse d'un parell de dies, o tres a tot estirar, és inevitable que les mestres i els mestres, que ens sentim sotmesos a aquesta activitat professional tan intensa, concentrem les nostres energies a donar resposta a cada repte concret que tenim davant, i això ja mereix tot un reconeixement i una lloança. I és inevitable també que, mentre ho fem, perdem el «món» de vista. No ho diem de manera metafòrica, sinó literal. L'ara i aquí, l'immediat i urgent, ens allunyen d'una dimensió de l'educació global, invisible però existent. Prou que sabem que les coses, perquè existeixin, no cal veure-les.

Ens referim al fet que a les escoles de Catalunya, tant el professorat com l'alumnat no només són ciutadans locals, d'un entorn concret en un moment oportú, sinó que també són ciutadans globals, ciutadans del món. És obvi que aquesta dimensió no té només a veure amb la

presència d'alumnat estranger a les aules, tot i que hi té relació. Allò que aquesta dimensió ens remarca és que l'educació que facilitem a les escoles ha de ser una educació contextualitzada en diversos estrats, des del més proper territorialment fins al més universal.

A PERSPECTIVA ESCOLAR ens sembla que, de tant en tant, fóra bo que el nostre professorat oblidés, una estoneta al mes, els currículums per competències, les reunions de la comissió de festes, les entrevistes de pares, les trobades de coordinació de cicle, les correccions i les programacions, i la formació permanent. Només mitja hora. I que aquests trenta minuts –que no tenen res a veure amb el popular informatiu del diumenge– poguessin ser dedicats a prendre consciència de la dimensió global de la tasca que desenvolupa.

Aquest exercici pot ser bo, diguem-ho ara, per a l'alumnat d'origen estranger, que tindria al seu càrrec un professorat menys etnocèntric i més capaç de comprendre punts de vista alternatius que arriben a la seva aula. Però, sobretot, pot ser bo per a l'alumnat que pertany a la categoria dels mal denominats «autòctons», perquè aleshores estem convençuts que l'educació que se'ls pot proposar és un procés autèntic i adequat a les necessitats d'una societat que participa d'un món global.

Amb aquest monogràfic hem volgut ser agosarats i oferir, per a aquell professorat que vulgui recollir el guant que li llancem en forma d'articles, textos que expliquen escoles d'arreu del planeta, experiències educatives dels cinc continents. Volem que l'exercici de prendre consciència de la dimensió global de la tasca educadora del professorat sigui més accessible, i per aquest motiu proposem fer un volt per centres educatius de l'Índia, de Nova Zelanda, del Marroc o de l'Equador. Allà hi treballen mestres com nosaltres, però en contextos de temps i espai ben diferents, i és enriquidor per al nostre bagatge cultural conèixer-ho.

Aquesta és la contribució de PERSPECTIVA ESCOLAR a l'educació global per enguany. Això no obstant, aquells i aquelles que vulgueu continuar reflexionant-hi, aprenent-ne coses, implicant-vos-hi, trobareu unes xarxes d'escoles que es dediquen d'una manera continuada, i no puntual com nosaltres, a cultivar aquesta línia. Estem convençuts que la xarxa d'escoles compromeses amb el món o la xarxa d'escoles associades a la UNESCO estaran encantades d'acollir-vos als seus projectes! Nosaltres us hi animem des d'aquestes pàgines.

La City Montessori School és una escola privada de l'Índia considerada única per les seves dimensions. Atén infants i joves de parvulari fins a secundària amb l'objectiu de capacitar-los en habilitats que els permetin afrontar els problemes complexos del món actual.

50 anys d'educació per la Pau

La història de City Montessori School (CMS), Lucknow, Índia

**Shishir
Srivastava**

Peace & Child
Rights Educator &
Head, World
Movement for the
Rights of Children
(WMFRC)
City Montessori
School, Lucknow,
Índia

El 21 de setembre, Dia Internacional de la Pau, de 2002, la City Montessori School (CMS) de la ciutat índia de Lucknow va rebre el Premi UNESCO a l'Educació per la Pau, i l'atenció mundial va recaure en una escola única en el món que ha estat el far que ha il·luminat la societat global durant més de 50 anys. El comunicat de premsa de la UNESCO, amb data de 5 de juny, que anunciava la concessió del Premi, destacava: «El jurat ha premiat l'escola en reconeixement als seus esforços per afavorir els valors universals de l'educació per la pau i la tolerància, així com per renovar els principis del secularisme en uns moments que aquests valors i principis es posen cada vegada més en dubte».

Introducció

La City Montessori School (CMS), fundada l'any 1959 a la ciutat índia de Lucknow, és una escola única. Destaca no només per les seves dimensions –amb 37.000 alumnes des del parvulari fins a la secundària figura en el llibre dels rècords Guinness com l'escola privada més gran del món– sinó també per la qualitat del seu ensenyament. En els exàmens els seus estudiants treuen sistemàticament puntuacions més elevades que la mitjana nacional. Però per

sobre de tot això, destaca la seva filosofia: durant més de 50 anys ha educat els estudiants en el respecte pels valors de la tolerància i la pau, i ha lluitat per fer-los ciutadans del món.

Fundadors i filosofia de la CMS

Els fundadors de l'escola, el Dr. Jagdish Gandhi i el Dr. Bharti Gandhi, inspirats en els principis de la no-violència que van regir la vida i l'obra de Mahatma Gandhi i del seu deixeble Vinobha Bhave, van adoptar el lema del «Jai Jagat» ('victòria del món'), i van crear l'escola sobre quatre principis fonamentals: valors universals, excel·lència, concòrdia global, i servei al món.

Des d'aleshores no hi ha hagut marxa enrere. Els fundadors de la CMS han treballat sense defallir per aconseguir el seu objectiu, «fer de cada nen un do de Déu i un orgull per a la humanitat», i durant el procés han adoptat diferents mètodes innovadors per fer realitat la seva missió d'un món unit, la filosofia que «el món és una família». La CMS capacita els seus alumnes amb habilitats que els permeten afrontar els problemes complexos del món actual, demostrant confiança en cada nen, desenvolupant el seu sentit de la responsabilitat, ensenyant els valors morals en la teoria i la pràctica, i obrint el seus ulls a altres religions i cultures. L'ensenyament de l'escola i el seu treball no es

6 Escoles del món

limiten només a l'aula, sinó que abasten amb èxit la societat i el món sencer.

L'educació per la unitat i la pau mundials ha estat una part integral del currículum de la CMS. Aquí en destaquem alguns exemples:

«Jai Jagat», el lema de la CMS

Els mestres i els estudiants de la CMS se saluden amb un «Jai Jagat», que significa 'victòria del món'. Cada cop que ho diuen, els fa sentir que són part d'un món que no té fronteres reals i que són aquí per servir-lo. Aquest lema es destaca clarament en el logotip de l'escola que els nens duen a l'uniforme.

Cada nen, llum del món

La CMS creu que l'educació determina si un nen es convertirà en llum del món o serà causa de la seva foscor. Quan l'escola és el far de la societat, el nen n'esdevé la llum. La CMS, per tant, fa els més grans esforços per infondre a cada nen la convicció «Un dia uniré el món i faré que sigui un lloc millor on valgui la pena viure».

L'escola, més a prop de casa

A la CMS, els valors de l'educació a favor de la família i la importància de la família en si mateixa gaudeixen d'un gran reconeixement. L'escola sensibilitza els pares oferint-los llibres sobre la seva influència educativa i implicant-los estretament en la vida de l'escola. I els mestres es beneficien d'una formació permanent sobre els principis destacats de l'escola, el desenvolupament del nen, la psicologia i la sociologia. Cada nen té un mentor que s'implica en una relació personal amb la família de la qual es fa càrrec a través dels programes de l'escola «Mestre-tutor» (*Teacher-guardian*) i «Visites domiciliàries del mestre» (*Teachers home visit*).

Recerca i innovació en educació

Una altra característica de la City Montessori School és l'èmfasi en la investigació educativa. El seu departament d'Innovació empra 50 persones que busquen i aporten les millors teories i pràctiques

educatives de qualsevol país, buscant tècniques del mètode Montessori, robòtica, sistemes tutorialis o polítiques de gestió. Aquestes polítiques s'implementen en l'ensenyament a l'aula.

Creació d'un entorn estimulant

Els estudiants de la CMS se senten fortament vinculats a l'escola per la calidesa i proximitat de les atencions que hi reben. L'atenció personalitzada i la interacció individual entre mestres i estudiants fomenta un gran sentit de seguretat i pertinença. Un clima encoratjador i entusiasta impregna la CMS i això es reflecteix clarament en totes les activitats de l'escola. La CMS no solament té un elevat rendiment sinó que fomenta l'autosuperació encoratjant els seus estudiants i professors a practicar la filosofia Kaizen.

Un model d'educació significatiu a la CMS (l'escola com a far)

La CMS ha creat un model únic d'escola moderna que reflecteix una visió d'escola, una missió i una filosofia. Aquest model, i els valors que transmet, han adoptat uns principis inherents que arriben a la conclusió que només l'acció inspira acció. Aquest model pot observar-se en tots els campus, i fora dels campus, en tots els treballs escolars dels estudiants de la CMS.

Construir defenses de pau en la ment dels joves

La CMS segueix les línies següents de la constitució de la UNESCO: «Atès que les guerres comencen dins la ment dels homes, és en la ment del homes on s'han de construir les defenses de la pau». Des d'una edat primerenca, els nens de la CMS aprenen que un ésser humà té tres realitats: material, humana i divina. Si aquestes tres realitats s'eduquen de manera simultània, el nen esdevé una Persona de Qualitat Total (*Total Quality Person* o *TQP*), si no, es converteix en una Persona Totalment Incompleta (*Totally Defective Person* o *TDP*). Per desgràcia, en l'actualitat només es fa èmfasi en l'educació material i es deixen de banda elements importants de les vessants humana i divina. La CMS intenta que el nen tingui una personalitat equilibrada educant-ne i desenvolupant-ne els tres aspectes, és a dir l'educació material, la humana i la divina. Per tant, el model educatiu de la CMS

incorpora al seu currículum els tres tipus d'educació, és a dir: 1) educació material, 2) educació humana, i 3) educació divina.

Cerimònia de pregària per la pau mundial

La World Peace Prayer Ceremony (WPPC), una activitat que es practica constantment a la CMS, és una part integral de tots els esdeveniments escolars i una manera de difondre la filosofia de l'escola. De fet, totes les representacions internacionals de l'escola i moltes altres representacions comencen amb una espectacular i estimulant cerimònia de pregària per la pau mundial com a exercici pràctic per ensenyar la pau. En aquesta molt inspiradora cerimònia, els nens duen els vestits nacionals de tots els països membres de les Nacions Unides. Cadascun sosté enlaire la bandera del país respectiu i pregunten, d'un en un, en primer lloc per la pau al país que representen i seguidament per la pau del món, i acaben amb les paraules «Que la Pau prevalgui a la Terra». Aquesta cerimònia colorista promou i fomenta sentiments de germanor i unitat, els prerequisits per a una pau mundial real i duradora.

Cercles de qualitat per la pau

La CMS va introduir per primera vegada al món els *Quality Circles* (QC) en l'educació. El concepte bàsic és assegurar el desenvolupament de cada estudiant com una Persona de Qualitat Total amb valors de ciutadà del món. El primer cercle de qualitat dels estudiants (*Student Quality Circle*, SQC) al món, anomenat «SQC Jai Jagat» el van formar els estudiants de la CMS l'any 1993. Aquest innovador cas pràctic, a més de guanyar diferents premis en les diferents convencions QC nacionals i internacionals a l'Índia i a l'estranger, també va ser adoptat per diferents països, inclosos els Estats Units, Suïssa, Sri Lanka, Maurici, Austràlia, Singapur, Bangladesh, Nepal i Malàisia, entre altres. Des de llavors, els estudiants de la CMS han format nombrosos SQC, com «Veinatge Universal», «Far», «Harmonia», «Ciutadà del Món» i «Portadors de la Torxa». Més tard, l'any 1999, es va establir un consell mundial per la qualitat total en educació i excel·lència (*World Council for Total Quality in Education and Excellence*) amb la intenció de desenvolupar i coordinar el moviment SQC a tot el món.

Educació per la pau a través d'activitats cocurriculars

Com a part dels esforços per promoure la pau mundial, la CMS ha desenvolupat un model educatiu extensiu d'activitats cocurriculars que tenen tanta importància com els esforços acadèmics. Aquestes activitats estan destinades a inculcar als alumnes una perspectiva espiritual, una visió global i la comprensió que han de lluitar continuadament per portar la pau al món. La CMS prepara els seus estudiants no només per als exàmens, sinó per a la vida mateixa. Aquesta preparació desperta les seves consciències i els fa membres participatius en la societat, agents proactius del canvi, promotors dels ensenyaments divins i portadors de grans valors morals.

La CMS exigeix el «dret a un futur segur»

En ser l'escola més gran del món, la CMS es veu a si mateixa com a salvaguarda dels drets de 2.000 milions de nens al món. Per això, una part i missió vital de la CMS és mantenir el «dret a un futur segur» que conté la Declaració de les Nacions Unides pels Drets de la Infància adoptada en assemblea general el 20 de novembre de 1989. Per aquest motiu, i més enllà de la petició del llavors secretari general de l'ONU, Dr. Kofi Annan, la CMS també ha rebut el suport de líders mundials i polítics de tot arreu. La CMS creu que la inclusió de l'esmentat dret seria el primer pas en la direcció a prendre per protegir el medi ambient enfront del perill d'una catàstrofe ecològica. També seria un pas endavant per eliminar l'amenaça creixent d'un possible holocaust nuclear.

Pregària multiconfessional

La CMS ha estat treballant de manera activa prop de cinc dècades per l'establiment de ponts d'unió, promovent la concòrdia internacional i construint defenses de la pau en les ments dels estudiants i del públic en general. Totes les activitats de l'escola, des de l'assemblea escolar diària fins als programes educatius o els esdeveniments internacionals, són exercicis d'educació en la pau i la unitat. L'assemblea per la pregària diària de trenta minuts, que congrega cada matí creients de totes les religions, és única a l'escola. La pregària multiconfessional és una part integral de cada esdeveniment a la CMS, bé durant les activitats internes, en conferències internacionals o en marxes per la pau i la unitat.

La CMS organitza 31 esdeveniments internacionals per la unitat del món, la pau mundial i els drets de la infància

En compliment dels seus objectius d'infondre l'esperit de la pau mundial i la concòrdia global en els nens, la CMS organitza 31 esdeveniments internacionals. En destaquen: MACFAIR International (fira de matemàtiques i informàtica), QUANTA International (competició de ciències), ICSQCC (convenció internacional sobre cercles de control de qualitat dels estudiants), GEOFEST International (festival de geografia i medi), CELESTA International (festa de la música i la cultura), WORLD PEACE FESTIVAL (dia de l'ONU), COFAS International (fira i seminari d'informàtica), OLIMPIÁDES de ROBÒTICA i ASTRONOMIA. Tots els esdeveniments s'encaminen a proporcionar oportunitats per tal que els nens de diferents nacionalitats es reunixin en una plataforma i experimentin la interacció intercultural. Durant la interrelació els nens s'adonen que les persones de tot el món comparteixen les mateixes esperances i sentiments i tenen necessitats i aspiracions semblants. Això els ajuda a entendre la unitat de tota la humanitat.

Celebració dels dies internacionals

Els «dies internacionals», com el Dia de les Nacions Unides, el Dia de la Commonwealth, el Dia d'Hiroshima, el Dia de Nagasaki, el Dia Internacional de l'ONU per la Pau, el Dia SAARC, el Dia de l'Ozó, el Dia de la Terra, el Dia Contra el Genocidi/Dia de Ruanda i el Dia dels Drets Humans se celebren a la CMS cada any amb l'únic propòsit de promoure la pau. A banda de conscienciar sobre el dia en particular i la seva causa, en aquests dies també se celebren una àmplia varietat de competicions sobre el tema de la pau i la unitat mundials. El llavors secretari general de las Nacions Unides, Dr. Kofi Annan, va enviar una nota personal a la CMS alabant els esforços fets per l'escola durant el Peace Millennium Festival de l'any 1999.

Parlaments dels nens del món

Una altra activitat única engegada per la CMS són les sessions del Parlament Mundial de la Infància, en les quals els nens actuen junts com a líders de diferents països del món per formar el Govern Mundial

i debatre aspectes que amenacen la vida al nostre planeta. Es debaten temes com l'amença armamentística creixent, el desequilibri ecològic cada vegada més gran, les tensions socials i la violència en augment, i els participants deliberen sobre formes i mitjans per poder eradicar-los. El tema central de totes les discussions gira de nou al voltant de com assegurar una pau mundial duradora gràcies a una educació completa que té com a nucli central l'educació per la pau.

Iniciativa de pau Índia-Pakistan

Una de les iniciatives més destacades de la CMS ha estat un esforç per diluir l'antagonisme entre l'Índia i el Pakistan a través del projecte *Aao Dosti Karein* ('Vine, siguem amics'). Aquest projecte per la resolució del conflicte indopakistanès es va iniciar fa uns quants anys, quan els exèrcits de l'Índia i el Pakistan estaven embrancats en una confrontació cara a cara a la zona fronterera de Kargil (Caixmir). En primer lloc, els estudiants de la CMS van enviar unes 4.000 cartes a 35 escoles del Pakistan com a iniciativa amistosa de sorpresa per als radicals de tots dos bàndols. En un moment en què les relacions mútues estaven en el punt més baix, la CMS també va acollir amb èxit la primera delegació de nens pakistanesos malgrat la dificultat d'obtenció dels visats i la interrupció de les rutes de transport entre tots dos països. El nombre de visites d'intercanvi ha crescut des d'aleshores i la resposta a les cartes ha estat aclaparadora. De fet, les cartes que s'han

rebut dels nens pakistanesos no només són sinceres, sinó que mostren sentit de responsabilitat i determinació per promoure la pau i l'amistat entre tots dos països.

Des d'aleshores un gran nombre de delegacions pakistaneses han visitat la CMS, a part de l'*Indo-Pak Children's Penfriends Club*, que no para de créixer. El projecte segueix en funcionament després d'una aturada, malgrat que les relacions entre tots dos veïns estan en hores baixes.

Educació per la pau mitjançant programes d'intercanvi cultural

Cada any la CMS organitza el campus Children's International Summer Village (CISV) per promoure la pau mundial i la germanor entre els nens de diferents països. També organitza el programa International School-to-School Experience (ISSE), que és la principal activitat per a la pau del CISV internacional. Com a membre de la Societat del CISV amb base al Regne Unit, la CMS ha acollit campus CISV a Lucknow des del 1993. En un campus CISV típic, delegacions d'una dotzena de països, cada una formada per dos nois i dues noies d'onze anys d'edat i el seu líder adult, conviuen durant quatre setmanes. Cada any la CMS també envia diverses delegacions d'estudiants per participar en els campus CISV de tot el món. La CMS també organitza minicampus CISV dins el seu campus per tal que aquells nens que no poden marxar a l'estranger per motius personals puguin conviure amb nens d'altres països. La CMS també organitza intercanvis entre escoles de diferents racons del món mitjançant l'ISSE. Un intercanvi ISSE típic es porta a terme entre dues escoles, les delegacions de les quals, formades per deu estudiants d'edats compreses entre els nou i els onze anys i dos professors, passen tres setmanes convidats a l'escola de l'altra delegació. La CMS té intercanvis ISSE amb escoles dels EUA, Mèxic, Austràlia, Malàisia i el Japó.

Preocupació de la CMA pel medi ambient

La CMS, com a escola moderna, està preocupada pel creixent deteriorament mediambiental. De tant en tant, els estudiants de la CMS participen en projectes de conservació del medi ambient amb l'objectiu de promoure la conscienciació del desenvolupament sostenible entre el públic i encoratjar-lo a unir esforços en aquest sentit. Hem de destacar

aquí que la campanya «Clean Gomti» en la qual els estudiants de la CMS van unir-se als voluntaris de la comunitat per netejar el riu Gomti a Lucknow, va demostrar ser una font d'inspiració per als estudiants de la Riverlands School d'Austràlia, els quals van engegar posteriorment un projecte similar al seu país. Els estudiants de la CMS també organitzen cada any una campanya massiva contra la contaminació acústica durant la celebració del Diwali a l'Índia. La campanya pretén persuadir els nens, i també el públic en general, perquè no llencin petards massa sorollosos i se celebri així un Diwali sense contaminació.

Concursos per la pau

La CMS organitza periòdicament un gran nombre de concursos com els de redacció d'assajos, de pintura, el concurs International Peace Poster, o el concurs Peace Quilt and International Peace Greeting Card, amb l'únic objectiu de generar sentiments de pau i unitat al món, i incrementar els coneixements dels nens envers l'herència i els orígens culturals comuns de la humanitat.

Carrosses per la pau de la CMS

Les carrosses per la pau de la CMS amb motius sobre la unitat i la pau mundials també són eines eficaces per promoure la conscienciació envers la pau entre el públic. Les carrosses per la pau de la CMS són una característica habitual de la desfilada anual Republic Day Parade que se celebra a Lucknow i són vistes amb gran expectació per la multitud de persones que segueixen la desfilada a Lucknow i els milions que la segueixen a través de la televisió. Les carrosses de la CMS han guanyat el cobejat trofeu Governor's Trophy a la millor carrossa de la Republic Day Parade un nombre rècord de vegades gràcies al seu contingut temàtic i atractiu visual.

Marxes per la unitat i la pau mundials dels estudiants de la CMS

Els estudiants de la CMS també prenen part de tant en tant en les marxes per la pau per tal de promoure la conscienciació i la importància de la pau mundial entre les persones. El seu paper com a heralds de la pau va ser àmpliament reconegut quan Lucknow es va mantenir neutral durant els disturbis del nord de l'Índia després de la infame

demolició de la mesquita de Babri a Ayodhya el 1992. Els estudiants de la CMS també van prendre part en marxes per la pau quan l'ombra de la guerra planava sobre la regió o el país. Es va celebrar una marxa multitudinària quan el terrorisme internacional va aixecar el seu lleig cap l'11 de setembre de 2001 amb l'atac al World Trade Centre de Nova York. El paper de la CMS com a herald de la pau va guanyar una credibilitat tan gran que una ONG amb base a Londres, Peace Direct, va convidar una delegació de la CMS a una gira de deu dies pel Regne Unit l'octubre de 2004 perquè visitessin llocs sensibles que havien experimentat o estaven experimentant tensions racials i religioses. Els membres de la delegació van mantenir converses i van debatre sobre les maneres i els mitjans de mantenir relacions pacífiques.

Museu de la pau

La CMS va establir el primer museu de la pau a l'Índia el 2004. El museu recull tota la literatura i els materials de diferents parts del món relacionats amb la pau. El museu va ser inaugurat oficialment per, ni més ni menys, el guanyador del premi Magsaysay «Gandhi of Sri Lanka», el Dr. A. T. Ariyaratne, el 10 de desembre de 2004. La CMS creu en la unitat intrínseca de les religions i, per tant, organitza World Unity Satsangs (trobades religioses aconfessionals) cada diumenge a la CMS, en les quals els caps espirituals i líders religiosos s'adrecen a les persones reunides sobre la necessitat de la tolerància, la no-violència i la pau mundial. Alguns dels noms més famosos a l'Índia s'han adreçat al públic durant aquestes *satsangs*. En destaquen Sri Sri Ravishankar i Dada Vaswani, entre altres. Diferents músics i cantants molt coneguts també han dedicat himnes devots a aquestes trobades.

Autoproclamació de tutor dels nens del món i Conferències internacionals de presidents mundials de tribunals superiors de justícia

La CMS es veu a ella mateixa com l'autoproclamada tutora dels dos mil milions de nens del món i de les generacions futures. Per aquest motiu l'escola ha dut a terme una campanya per assegurar un futur segur als nens del món en demanar l'eliminació de les més de 36.000 bombes nuclears existents, i ha conjuminat esforços coordinats globalment per conservar el medi ambient i l'ecologia de la terra. Com a part d'aquesta campanya, la CMS ha convocat una sèrie de conferències

internacionals de presidents de tribunals superiors de justícia de tot el món des de l'any 2001.

Fins ara, 358 presidents de tribunals superiors de justícia, jutges i experts en legislació de 92 països del món han participat en aquestes deu conferències anuals. L'èxit d'aquestes conferències i una resolució recent de la judicatura mundial exigint un «Govern Global Eficax» són evidències d'allò que el món espera i desitja.

Divisió de cinema de la CMS

La CMS Films Division i la FM Radio Division elaboren programes amb valor educatiu per als nens i tota la comunitat. Aquestes pel·lícules educatives s'emeten a través de diferents canals locals de TV per cable i altres canals de TV. La CMS organitza exhibicions gratuïtes de pel·lícules sobre educació per la pau a sales de cinema locals a les quals tothom és convidat, tingui o no relació amb la CMS. Fins ara, la CMS Films Division ha produït 28 pel·lícules i se n'estan fent d'altres. La CMS va organitzar l'abril de 2007 un Festival de Cinema per a nens. En aquest festival es van exhibir de manera gratuïta per a tots els nens de Lucknow pel·lícules basades en l'educació i els valors morals. L'entrada era lliure per als estudiants de l'escola i per a tots els nens. Durant el festival es van projectar pel·lícules en cinc importants sales de cinema de Lucknow.

Ràdio FM local de la CMS

En un país com l'Índia, l'educació a través de les emissores de ràdio locals té un paper preeminent. La CMS té dues emissores pròpies de ràdio FM: una al campus de Gomtinagar i una altra al campus de Kanpur Road, en dues zones oposades de la ciutat de Lucknow. La CMS FM Radio emet diàriament programes de valor educatiu que ajuden a promoure la pau i l'harmonia. És important destacar que la CMS no accepta publicitat i per tant no rep cap guany publicitari, de manera que tant la divisió de cinema com la de ràdio FM són entitats sense ànim de lucre.

Departament educatiu per la unitat mundial

La CMS té un departament especial (World Unity Education Department, WUED) que imparteix capacitació als estudiants sobre la unitat i la pau mundials. Tots els esdeveniments de la CMS celebren el concepte de família global i germanor universal de la humanitat i s'organitzen amb l'única intenció d'ajudar els nens a desenvolupar una perspectiva global mantenint la filosofia educativa de la CMS. Malgrat que aquest departament està implicat en pràcticament tots els esdeveniments envers l'educació per la pau de la CMS, l'esdeveniment més gran organitzat per aquest departament és la Conferència internacional de presidents de tribunals superiors de justícia del món, sobre l'article 51 de la Constitució de l'Índia, que se celebra cada mes de desembre des de l'any 2001.

Departament per al desenvolupament de la personalitat i l'assessorament professional

El Personality Development and Career Counselling Department (PDCC) està extremadament especialitzat i duu a terme de forma periòdica seminaris especials destinats a modelar la personalitat dels estudiants i ajudar-los a escollir les opcions professionals més adients. El Global Symposium és l'esdeveniment principal organitzat per aquest departament, que se celebra, de manera simultània amb la Conferència internacional de presidents de tribunals superiors de justícia del món, al desembre. Destacats treballadors per la pau i ONG participen de manera entusiasta en aquest simposi i aporten les seves valuoses idees per a l'establiment d'una pau duradora en el món. Aquest departament

convida assessors acadèmics de l'Índia i l'estranger per orientar els nens sobre diferents cursos d'ensenyament superior a l'Índia o a l'estranger.

Orientació internacional dels estudiants de la CMS

Cada any un gran nombre d'estudiants de la CMS i del seu personal visiten països estrangers per participar en activitats educatives, i alhora la CMS acull més d'un miler d'estudiants estrangers que vénen a participar en 24 esdeveniments internacionals organitzats per la CMS. Així doncs, un ingent nombre de persones han estat exposades fins ara a la filosofia i a les creences de la CMS. S'estima que durant els últims cinc anys centenars de milers de nens han participat en esdeveniments de la CMS i, per tant, han estat exposats a les activitats inspirades per la seva filosofia i les seves creences. Les escoles de l'Índia, en particular les dels voltants de Lucknow, observen amb molt d'interès les activitats innovadores de la CMS per la pau i la unitat mundials i estan ansioses per aprendre d'aquestes innovacions.

Votació global per educar els nens sobre els seus drets

Els estudiants de la CMS participen de manera activa en l'exercici anual del «vot global» i voten pels nominats al «Premi dels nens del món pels drets de la infància» amb seu central a Suècia. Els estudiants de la CMS han participat activament en aquest exercici educatiu únic des de 2003, el qual té com a objectiu atorgar poder als nens mitjançant el coneixement dels seus drets. La CMS també és el centre coordinador de l'Índia per a aquest exercici i, fins a la data d'avui, han participat en aquest projecte únic unes 4.500 escoles de l'Índia amb 2,2 milions de nens.

Amb totes les activitats esmentades, la CMS encapçala la seva missió per unir el món i difondre el missatge de la pau mundial.

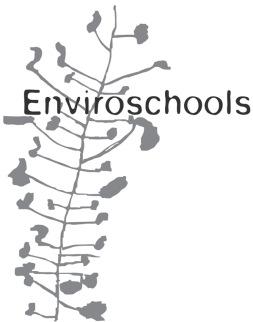
Jai Jagat!

Enviroschools és un moviment educatiu en el qual participen més d'una quarta part de les escoles de Nova Zelanda i té per objectiu treballar en projectes reals per al benestar de tota l'escola, de la comunitat i de l'ecosistema.

Enviroschools: una experiència neozelandesa

Heidi Mardon

Directora nacional de la
Fundació Enviroschools

Què és Enviroschools?

En la dècada dels anys 1990, Enviroschools era un programa a la petita comunitat de Hamilton, Nova Zelanda. Ara és un moviment d'àmbit nacional, en el qual estan implicades més de 700 escoles, el 26% de totes les de Nova Zelanda. A Enviroschools hi participen centres de diverses comunitats, de totes les etapes educatives i de qualsevol mida.

L'objectiu d'Enviroschools és treballar per al benestar de tota l'escola, la comunitat i l'ecosistema. Els estudiants aprenen treballant en projectes reals en els quals han de prendre decisions, planificar, fer pressupostos, aplicar-los i supervisar-los. Es treballa el currículum tant dins com fora de l'aula i s'integren l'aprenentatge acadèmic i el pràctic.

És important el seu enfocament bicultural, que inclou un programa *Kura Māori* i la integració de perspectives maoris en el projecte d'escola. La inclusió de les perspectives maoris en el projecte està ajudant a comprendre millor les solucions indígenes per al desenvolupament del país. El respecte per *Tangata Whenua* ('els pobles indígenes') posa la base per treballar amb les moltes cultures de la nostra comunitat.

El Programa Enviroschools es basa en un procés a llarg termini que ajuda les escoles a desenvolupar un enfocament holístic i global de l'Educació per a la Sostenibilitat. Es tracta de crear una xarxa d'escoles compromeses amb l'aprenentatge sobre el medi ambient, amb l'acció i amb la creació de comunitats sostenibles.

El programa el van iniciar a finals de la dècada de 1990 un petit grup de persones de la comunitat en col·laboració amb l'Ajuntament de la ciutat de Hamilton. Mestres, estudiants i altres membres de la comunitat van experimentar i explorar qüestions com:

- De quina manera podrien els estudiants participar activament en la planificació i la presa de decisions?
- Quins processos calien per implicar persones amb una diversitat d'idees i opinions?
- De quina manera es podria aconseguir que la cura del medi ambient i la sostenibilitat esdevingués una part central de la vida escolar?

El 2001 es va llançar un paquet Enviroschools i un programa de formació. El 2003 es va crear la Fundació Enviroschools per ocupar-se de gestionar el programa en col·laboració amb Te Mauri Tau, una organització educativa, mediambiental i sanitària que es dedica a treballar de maneres creatives a partir de la saviesa i el saber continguts en les visions tradicionals maoris. Aquesta col·laboració crea una base forta per a l'enfocament bicultural que les perspectives maoris aporten a tots els aspectes del programa.

L'escola com a catalitzadora del canvi

Un dels trets més notables que ofereix una escola per crear sostenibilitat és que té totes les característiques d'una comunitat, ciutat o poble, però amb l'únic objectiu de possibilitar l'aprenentatge. L'escola ocupa un lloc físic, té edificis i infraestructures, un flux de recursos, una estructura política i un sistema de gestió on es prenen les decisions. Persones de totes les edats ocupen aquest món per aprendre i ensenyar durant almenys sis hores diàries.

Si els estudiants poden aprendre implicant-se en la vida real i pràctica de l'escola, no només practican per a la vida futura, sinó que

provocaran canvis en l'ara i aquí. Les escoles poden ser un terreny per a la pràctica i un model de sostenibilitat per a les comunitats.

El procés Enviroschools

Existeixen uns valors i uns conceptes clau en el projecte Enviroschools, però no hi ha una fórmula fixada per ser una escola Enviroschool. Tanmateix, hi ha uns elements centrals que han d'assumir les escoles, com són crear un enfocament d'escola global, formar un equip «Envirogroup», treballar amb la comunitat i desenvolupar projectes. S'anima les escoles perquè treballin cada una al seu ritme i iniciïn un procés que s'anirà desenvolupant i aprofundint amb el temps.

S'atorguen uns premis Enviroschools que marquen una fita en l'experiència de l'escola. Són una part del programa totalment opcional, però les escoles han descobert que el fet d'optar als premis de bronze, plata o «or-verd» els ofereix una oportunitat valuosa per reflexionar i una raó de pes per documentar l'experiència. I és també una bona excusa per organitzar una celebració.

Al centre del procés Enviroschools hi ha el *punaha ako ako* / cicle d'aprenentatge actiu, que anima a un procés d'exploració, de presa de decisions, d'acció i reflexió. Un procés d'aprenentatge actiu anima els estudiants a investigar possibilitats, a prendre decisions en grup, a emprendre accions i després reflexionar i avaluar els canvis.

Un enfocament d'escola global

Dins les escoles es dona molta importància a allò que els estudiants aprenen a través del currículum formal. Això inclou l'adquisició d'habilitats, de coneixements i de competències en àrees temàtiques. Tanmateix, els estudiants també aprenen a través de coneixements i experiències que adquireixen d'altres aspectes de la vida escolar, com per exemple, del clima que ofereixen les instal·lacions, de com estan construïts els edificis i de què fan les persones. Això s'anomena a vegades «currículum ocult». Un enfocament d'escola global pretén fer visible el que actualment està ocult i permetre que tots els aspectes de la vida escolar siguin fils conductors que enforteixin l'experiència d'aprenentatge dels estudiants.

Un enfocament d'escola global incorpora quatre àrees clau de la vida escolar que tenen un efecte sobre la sostenibilitat i l'aprenentatge:

L'equip d'estudiants «Envirogroup» de l'escola Pokuru pren decisions sobre projectes mediambientals

L'Espai: entorn físic *Wahi*. Els edificis i les instal·lacions escolars estan dissenyats per funcionar amb sistemes naturals i reflectir la cultura i el patrimoni del lloc. L'escola esdevé un espai per a l'acció i l'aprenentatge dels estudiants, que integra els aspectes acadèmics, creatius i pràctics de l'aprenentatge.

Les persones i la participació: gestió organitzativa *Tangata*. Les decisions i les accions es duen a terme amb la implicació dels estudiants, l'equip i altres membre de la comunitat. Es crea un sentiment de pertinença i de propietat i les escoles aprofiten la saviesa combinada de la seva comunitat multicultural.

Les pràctiques: pràctiques operatives *Tikanga*. Les polítiques i els sistemes escolars donen suport a les pràctiques respectuoses amb el medi ambient i sostenibles, que són supervisades i avaluades per documentar els progressos fets vers la sostenibilitat.

Programes: currículum vital *Kaupapa Ako*. Els estudiants prenen part en temes reals dins l'escola i en l'entorn més ampli, i aprenen a mesura que creen una escola i una comunitat sostenibles. La sostenibilitat és una part essencial del currículum formal i els estudiants fan recerca, planifiquen i apliquen projectes sostenibles, i prenen inspiració de models i experts de l'escola i la comunitat. Els estudiants

comparteixen els aprenentatges i esdevenen tutors i guies per als estudiants més joves, i per a altres escoles i grups de la comunitat.

Un enfocament d'escola global implica que en última instància la sostenibilitat formarà part de cada aspecte de la vida escolar i implicarà totes les persones de la comunitat escolar. Amb tot, aquesta experiència pot iniciar-se a petita escala. L'enfocament es pot aplicar incorporant les quatre àrees clau en la planificació, el disseny i la realització d'un únic projecte.

'Nga Matapono' / Principis guia d'Enviroschools

Hi ha cinc principis que guien el programa Enviroschools. S'anima les escoles perquè integrin aquests principis en tot l'aprenentatge i totes les accions que emprenguin.

Els estudiants tenen la capacitat de participar significativament en la vida de les escoles i la comunitat, les seves perspectives úniques es valoren pel saber i la visió que aporten, i a més posen en pràctica les accions.

Les comunitats sostenibles actuen amb cura vers les persones i la natura, ara i en el futur, per mantenir la salut i la viabilitat del medi ambient, la societat, la cultura i l'economia.

Les perspectives maoris respecten l'estatus dels *Tanga Whenua* ('pobles indígenes') de Nova Zelanda i el valor del saber indígena per enriquir i guiar l'aprenentatge i l'acció.

L'aprenentatge per a la sostenibilitat reconeix els tipus d'ensenyament i d'aprenentatge que potencien la capacitat dels estudiants, la presa de decisions, l'acció i els resultats sostenibles.

El respecte per la diversitat de les persones i les cultures reconeix el talent, les contribucions i les perspectives úniques dels individus i els grups, i això reforça la necessitat d'una presa de decisions participativa a les Enviroschools.

Alumnes capaços dins les escoles i les comunitats

Ara els estudiants participen en centenars de projectes mediamientals i de sostenibilitat a les escoles i les comunitats. Han investigat els temes, han compartit idees sobre diferents solucions possibles, i després han dissenyat, planificat, creat i mantingut el projecte. Cada any es recullen en un àlbum els projectes de tot Nova Zelanda i les escoles aprenen les unes de les altres.

Rebuig zero

Moltes escoles comencen amb aquest tema, que implica comprendre què és el rebuig i quina mena de materials de rebuig produeix l'escola. Les solucions inclouen granges de cucs per eliminar les restes de menjar, cubells de compost per a les restes de jardí, cubells de reciclatge per al plàstic i per al vidre. Sovint s'afronta la qüestió de reduir l'adquisició de coses que generin deixalles a través d'establir polítiques de compres de l'escola.

Ecoconstrucció

Un projecte desenvolupat pels estudiants d'una ecoclasse a l'escola Hukanui, a Hamilton, ha desembocat en un repte d'àmbit nacional per construir una EcoCabana per fer projectes d'edificis més accessibles als estudiants. Els estudiants investiguen els conceptes de l'ecoconstrucció i estudien la seva escola, i aleshores dissenyen i construeixen una cabana que respongui als principis de sostenibilitat.

Entorns de vida

Dos dels aspectes principals del treball de l'entorn són plantar zones d'arbusts autòctons per recuperar hàbitats, i plantar horts per aprendre quin és el procés de producció dels aliments, com es preparen i a tenir una alimentació sana.

Aigua saludable

El projecte de restauració Waitaua Awa és un exemple de la connexió d'una *kura* ('escola indígena') amb la comunitat per restaurar la *mauri* ('força vital') de la seva *awa*. El projecte fou creat per estudiants de la Te Kaupapa Māori o Te Rāwhiti Roa, a Whangarei, que han impulsat la comunitat perquè netegi i reforesti l'*awa* i ara són responsables del control de qualitat de l'aigua i han implicat altres escoles activament en el procés.

24 Escoles del món

*EcoCabana.
Els estudiants de
l'escola Forest Hill
afegeixen els
darrers detalls a
la seva
EcoCabana*

Regeneració de la comunitat

Els anys 2007 i 2008 es van celebrar unes Sessions EnviroSchools per a Joves. Foren uns esdeveniments plens d'energia, on els joves ensenyaven altres joves. El 2009 es van fer un seguit de deu sessions regionals a tot el país. Arran d'això, els participants s'han animat a continuar i formar grups de joves a molts llocs del país, on fan de tutors d'altres joves i participen en la presa de decisions a escala regional i internacional sobre el canvi climàtic i altres qüestions.

Un treball cooperatiu

La col·laboració entre organitzacions en l'àmbit nacional i regional constitueix la clau d'una xarxa de suport per a les escoles que treballen l'Educació per a la Sostenibilitat. La Fundació EnviroSchools és l'agència nacional de suport del programa. S'ocupa de la gestió i la direcció nacional i ofereix formació per als orientadors, i iniciatives, recursos, avaluació i recerca per al desenvolupament del programa.

A escala regional, una xarxa de més de 60 agències diferents contracta les persones que ajuden les escoles i les comunitats en la seva participació a EnviroSchools. A escala local hi ha dos papers, el dels

coordinadors i el dels orientadors regionals. Cada 15 regions tenen un coordinador que garanteix la col·laboració, el treball en xarxa i el suport entre totes les agències implicades en el programa. Cada regió compta, a més, amb un equip d'orientadors que ajuden i guien les escoles en la seva experiència. Les escoles s'apunten a la regió corresponent i aleshores tenen accés a un orientador, als recursos d'Enviroschools i a participar en tots els esdeveniments que tenen lloc.

Els orientadors tenen un paper clau en el procés. Treballen conjuntament amb l'equip i amb la comunitat escolar per establir i donar suport al programa: motiven i assessoren les escoles, i ajuden a crear vincles amb programes complementaris, amb experts de la comunitat i amb altres escoles.

Amb els anys, hem percebut que existeixen unes qualitats que són comunes a les persones que col·laboren en la creació d'una xarxa sòlida i duradora:

- **Treballar cooperativament:** reconèixer la diversitat d'aportacions de moltes persones que acaben produint un resultat que pertany a tothom.

Més de cent participants a la Sessió de Joves de 2007 van reforestar una reserva per a la comunitat

- **Tenir una visió a llarg termini:** comprendre que el que fem ara afectarà moltes generacions en el futur i que les decisions s'han de prendre tenint això en compte.
- **Assumir riscos creatius:** provar noves maneres de pensar i de ser.
- **Crear confiança entre les persones:** amb honestedat, suport i respecte.
- **Concentrar-se en l'objectiu:** tots treballem per construir un món sostenible, i això supera la propietat individual de les idees o els projectes.

El futur

Després de deu anys de desenvolupament d'Enviroschools, avui tenim una xarxa cada vegada més extensa d'escoles compromeses amb el canvi a llarg termini. A través de l'intercanvi d'experiències, es va aprofundint en les pràctiques i les accions per a la sostenibilitat. Hi ha també molts estudiants d'escoles Enviroschools que acaben l'escola i creen una xarxa de joves que volen generar ocupació en l'àmbit de la regeneració dels ecosistemes i de la sostenibilitat. Treballen plegats amb altres estudiants i amb les comunitats escolars per aconseguir un objectiu comú que aportarà beneficis locals. Els resultats van molt més enllà de l'educació formal i comporten la millora de l'entorn, la reducció de conductes antisocials, el lideratge de la joventut i la implicació de la comunitat. Si continuem donant-los suport, tindran un efecte notable en les nostres comunitats, el país i el planeta.

Una joventut capaç, un aprenentatge integrador, la regeneració de les comunitats i els ecosistemes i el desenvolupament d'una economia ecològica –el futur és obert i espera que la creem–, l'antiga saviesa i la innovació del futur, es combinaran per fer realitat els canvis.

Per a més informació, vegeu <www.enviroschools.org.nz>.

El León Dormido és el resultat d'un somni, i d'un procés. El somni de creure que una educació basada en els processos de vida dels infants els permet un creixement global i harmònic. El procés d'un pare i una mare que van construir una escola alternativa, en la qual han continuat aprenent constantment fins a dibuixar, i portar a la pràctica, una comunitat de vida en la que s'integren l'educació, l'economia, la salut i el benestar de les persones a base de generar converses sobre allò que afecta profundament els éssers humans.

«El León Dormido», una experiència d'educació comunitària a l'Equador

Una mica d'història

El juny de 2004, un grup nombrós de mestres catalans vàrem tenir l'oportunitat de conèixer, a Madrid, l'experiència de dos educadors extraordinaris, en Mauricio i la Rebeca Wild, en un curs organitzat pels responsables de l'escola alternativa «A la vida».

Aquest contacte no havia estat el primer dels Wild amb Catalunya. El 2001 i 2002, ja havien fet cursos d'iniciació i de materials a l'Escola alternativa El Roure, a Sant Joan de Mediona, després que algunes persones vinculades a aquesta escola els haguessin conegut a Alacant l'any 2000, en un espai educatiu que es diu «Ojo de Agua».

En el curs de Madrid ens van explicar els aspectes més rellevants de la seva concepció pedagògica, els quals havien experimentat a l'Escola El Pesta, que havien creat gairebé trenta anys enrere prop de Quito, la capital de l'Equador, una concepció amb un grau de coherència extraordinària que ens va impressionar per la seva sensibilitat i profunditat. Aquesta mirada pedagògica és a bastament explicitada en els llibres que la Rebeca ha escrit durant tots aquests anys, dels quals n'hi ha cinc traduïts al castellà, que són ressenyats a la bibliografia.

Carles Parellada

(ICE de la UAB)

Amb la col·laboració del grup amb el qual vàrem visitar El León Dormido

La Torre de Claramunt

23 de gener de 2010

www.xtec.cat/~cparella

Ja en aquells moments començaven a apuntar la possibilitat de crear una altra estructura educativa que encara fos més coherent amb la seva manera de comprendre i respectar *els processos de vida dels infants i dels éssers humans*. En certa manera s'estava generant l'embrió del que poc després començarien a desenvolupar, els CEPA (Centros Para la Autonomía y el Desarrollo Humano), els quals en poc temps es van convertir en una realitat palpable, que en aquests moments ja podem començar a referenciar per compartir-ne els valors i també els reptes.

A causa de l'impacte que va causar conèixer els Wild i els seus projectes es van generar un seguit de col·laboracions de formació a Catalunya que han tingut molt de ressò els darrers anys. Com a fruit de tot plegat va néixer amb ells una gran amistat que va consolidar-se quan un grup de mestres vàrem organitzar un viatge a l'Equador, el març del 2008, per anar a conèixer la nova experiència i les persones que en aquell moment constituïen la comunitat de vida del CEPA «El León Dormido», ubicat molt a prop del mateix lloc on havia estat l'escola El Pesta. La narració que ve a continuació és el fruit d'aquesta experiència.

Abans, però, és important situar els CEPA en el context dels projectes que els Wild han creat a l'Equador. Arran del creixement del Pesta van veure necessari crear la Fundació Pestalozzi, per tal que pogués donar cobertura a totes les iniciatives que sorgien al voltant de l'escola, i més endavant van crear «ECOSIMIA», una xarxa comunitària alternativa d'intercanvi educatiu, econòmic i social, sense ànim de lucre, que està estesa per diversos territoris del país. ECOSIMIA, ben al contrari del concepte d'economia, vol significar que tant l'economia com l'ecologia i l'ecosistema, utilitzant les mateixes paraules del castellà, «sí es cosa mía».

Les comunitats que estan adherides a ECOSIMIA intercanvien els productes que produeixen, incloent-hi, en una part significativa, els CEPA, que són els que s'ocupen de la part educativa de la comunitat, al marge totalment del circuit de l'educació institucional del país. Al darrere d'aquest ambiciós projecte dels Wild hi ha la dimensió de l'educació; la dimensió de la subsistència econòmica, procurant dependre cada vegada menys de la moneda oficial; la dimensió de la salut alternativa, ja que segueixen les antigues tradicions dels indígenes

per tractar les seves malalties; la dimensió cultural, conservant i difonent els costums i els valors autòctons bo i evitant caure en els circuits de consum cultural de tota mena.

Més endavant explicaré algunes altres peculiaritats d'aquesta xarxa, però deixeu-me que ara, a tall de curiositat ben significativa, us digui que la «moneda» de cada comunitat que participa a ECOSIMIA té un nom específic, monedes que tenen valor vigent a totes les comunitats. La d'El León Dormido l'anomenen «sueños». Del valor específic que li donen quan intercanvien productes per moneda, en comptes de dir-ne «precio» en diuen «aprecio». Les coses, doncs, es valoren per l'apreciació que consideren que té el producte i la transacció amb la persona que el comparteix, un bell exemple de com podrien transformar-se les relacions humanes.

«El León Dormido»

És la comunitat de vida on conviuen en Mauricio i la Rebeca Wild, com a família, conjuntament amb un grup de famílies que no sobrepassen el nombre de deu. Ens explicaven que creen comunitats petites per fer-les sostenibles, tant pel que fa a la qualitat de vida relacional i de sosteniment productiu que s'hi pugui generar, com per la pressió fiscal que els podria caure al damunt si el moviment de capital fos prou gran per interessar les arques de l'Estat.

Cal assenyalar que El León Dormido té unes peculiaritats que no tenen la resta de comunitats. En un moment determinat, els Wild van decidir deixar el projecte de l'escola El Pesta per raons molt diverses. Una d'elles tenia a veure amb la greu crisi econòmica que va patir el país arran de la dolarització, ja que la major part de les famílies no podia pagar les despeses mínimes que generava l'estructura de l'escola; i l'altra estava relacionada amb el deteriorament de les seves condicions de vida, arran també de la crisi, les quals generaven un malestar amb el fills i la seva relació amb l'escola, malestar que per als Wild no era adequat per mantenir la coherència del seu projecte.

Per iniciar el procés de construcció d'El León Dormido van utilitzar els materials de les infraestructures de l'escola i els recursos econòmics que va generar la venda de part dels seus terrenys. L'entorn geogràfic és un paratge que nosaltres vàrem batejar com la Suïssa equatoriana,

per la verdor, els paisatges i el lloc on està situada, sota la muntanya del León Dormido, nom que li ve de la seva peculiar forma, alhora que té al davant alguns dels grans volcans de l'Equador, i per damunt de la ciutat de Quito. Aquest lloc no està gens lluny de Quito, ciutat a la qual es pot accedir fàcilment, i prou allunyada per no absorbir-ne la contaminació i tots els inconvenients d'una gran ciutat.

A El León Dormido hi ha dos CEPA, un per als infants més petits i un altre per als joves. Abans d'endinsar-nos en el seu funcionament, cal parlar una mica del sentit dels CEPA. La primera qüestió és que no és fàcil imaginar-se'ls sense veure'ls *in situ*. Per una banda, l'estructura espacial respon a diversos tipus de contingut d'aprenentatge, per exemple, amb materials per al treball amb conceptes matemàtics, lingüístics, musicals, de joc simbòlic; per fer construccions; per a jocs socials; per a l'activitat motora... En aquest sentit, es podria dir que algunes escoles convencionals o alternatives també podrien tenir aquesta peculiaritat. El cas és que una diferència ben important amb aquestes altres és que no existeix cap mena de programació prèvia, ni una metodologia tancada perquè els infants aprenguin els coneixements que en aquests espais es potencien.

Seguint la seva concepció dels processos de vida, els infants no són considerats alumnes, ja que són uns membres més de la comunitat de vida, i el temps que passen en el CEPA forma part de la seva vida quotidiana, lligada a totes les altres activitats que duen a terme. En el CEPA, poden moure's lliurement pels seus espais, interactuant amb els materials, amb l'única condició que quan ho fan, han de desenvolupar alguna activitat que segueixi un procés, i que quan acabin, deixin l'espai d'activitat de la mateixa manera que se l'han trobat, ordenat i polit.

Fixeu-vos que ni tan sols estic esmentant espais de joc i espais de treball. Per a ells, aquesta dicotomia no existeix, ja que tota activitat que l'infant porta a terme, vinculada a les seves necessitats de desenvolupament sensible, és prou rica per constituir un element d'aprenentatge significatiu.

Aquests espais als quals faig referència són els que ells anomenen «ambients preparats i relaxats» per a la interacció i l'aprenentatge. Allò que encara els diferencia més de qualsevol altra estructura escolar té a veure amb el adults que acompanyen aquests processos, que no són

persones especialitzades. Abans m'he oblidat de dir que en Mauricio i la Rebeca no són mestres, ni tan sols els agrada que se'ls anomeni educadors o pedagogs, perquè consideren que simplement són persones sensibles i properes als processos de creixement dels infants. Gairebé sempre la Rebeca és present en el CEPA, i també hi ha pares i mares de la comunitat que acompanyen els seus fills, com si acompanyar-los en aquest espai fos una funció més de la seva tasca com a pares i com a educadors permanents dels fills.

Igual que hi ha una sèrie de tasques que es fan a la comunitat de manera col·lectiva i rotatòria, d'altres són més específiques, segons les habilitats i els interessos de les persones que hi conviuen, i de les necessitats de la comunitat. Els pares i les mares també participen de la vida del CEPA de manera rotatòria. Sempre que hi ha nens i nenes en el CEPA, hi ha pares i mares que els acompanyen, atenent les dinàmiques que es generen, que a vegades poden ser de caire individual, a vegades de petit grup, i d'altres de tipus col·lectiu. A diferència

de l'estructura d'El Pesta, en la qual hi havia uns horaris comuns a tots els infants de les diferents edats, en el CEPA no es dona aquesta situació, tret d'uns moments, al principi del dia, en els quals s'escolten els interessos dels infants i es recorden els aspectes rellevants de la vida en el CEPA, com una mena de recordatori de les normes mínimes que els regeixen.

Entrar en un CEPA en plena activitat és d'allò més relaxant. Es veu una gran activitat pertot arreu, també a la zona exterior, si el temps ho permet, on hi ha espais privilegiats per gaudir de la terra, l'aigua i d'algunes estructures motores. Tot s'esdevé en una gran calma, en la qual els adults i els infants estan en sintonia amb l'activitat que duen a terme, sovint en una mena d'interacció en la qual els mateixos pares i mares aprenen a través de les activitats en les quals acompanyen els seus fills i filles. Al CEPA de cada comunitat solament hi accedeixen els infants o joves d'aquella comunitat, tret dels casos en què hi ha una visita d'una altra comunitat que s'hi estarà poc temps.

El CEPA dels petits és obert sistemàticament tres matins a la setmana, i el CEPA dels joves, només dos. A banda, tots dos CEPA romanen oberts a tall personal quan un adult, o un adult i el seu o els seus fills, tenen el desig d'anar-hi per experimentar algun aprenentatge. És molt habitual, sobretot en el cas del CEPA dels joves, que hi hagi pares i mares experimentant amb la gran diversitat de materials que s'hi poden trobar, entre els quals destaquen els vinculats al desenvolupament de capacitats del pensament logicomatemàtic. L'espai d'aquest article no ens permet estendre'ns en el tipus d'activitat d'aprenentatge que es porta a cap amb aquesta diversitat de materials, i també de les estratègies per utilitzar-los. Per a més informació cal anar a les obres escrites per la Rebeca, que de manera diversa les exemplifica en cadascun dels seus volums.

Les comunitats de vida

És important remarcar que quan parlem d'una comunitat de vida no podem quedar-nos amb la imatge convencional d'una mena de comuna. En aquestes comunitats, cada família hi té la seva pròpia casa, amb tots els serveis que calen, si més no en El León Dormido, que ha estat construïda amb una «minga» en què han participat tots els membres disponibles de la comunitat i, sovint, membres d'altres comunitats que

han vingut a col·laborar amb aquest propòsit. Les «mingues» són l'estructura habitual de treball cooperatiu de certs contextos de l'Equador, i la que fan servir els CEPA i ECOSIMIA en tots els seus projectes. En la nostra societat occidental, que de mica en mica ens ha anat portant a una vida cada vegada més individualitzada, se'ns fa difícil imaginar-nos aquest moviment comunitari, que va associat al que ja esmentava en un altre moment en relació amb l'economia alternativa.

Doncs bé, cada família té la seva pròpia llar, i allí viuen els membres de la família i aquells hostes que puguin estar visitant El León Dormido, fet que cada vegada és més comú, d'una banda pel creixent interès per conèixer el funcionament d'una experiència humana tan extraordinària, i de l'altra perquè és una de les poques fonts d'ingressos que els permet disposar dels dòlars necessaris per fer transaccions comercials, les quals, d'altra manera, no es podrien fer, com ara pagar el gasoil dels camions amb què fan els intercanvis; l'electricitat, que no poden generar per si mateixos, i un seguit de serveis indispensables per a la comunitat.

Els membres de la comunitat es troben un cop a la setmana en una activitat que anomenen «casa abierta». Cada vegada la trobada es fa en una casa diferent i cada família aporta alguna cosa de menjar que ha elaborat per al grup, i grans i petits ho comparteixen. Aquestes trobades són merament per conversar, parlar sobre la vida del dia a dia, sobre les situacions personals i comunitàries, al més pur estil del que Maturana descriu com l'acció més significativament humana. Un cop al mes es troben en una reunió per parlar de les necessitats de la comunitat i per prendre decisions sobre allò que convé fer, a banda de passar la comptabilitat i mantenir la dinàmica de microcrèdits per a necessitats o projectes de les famílies.

L'interès per les peculiaritats dels CEPA no pot aïllar-se del que significa la xarxa d'intercanvi comunitari, ja que al darrere també hi ha una vocació altament pedagògica. Per simplificar-ho al màxim, és significatiu dir que la xarxa funciona a partir d'un servei de camions que transporten productes que cada comunitat produeix amb un cert excedent per tal de fer-los arribar a comunitats on no n'hi ha. Per exemple, a la zona subtropical, o a la selva, hi ha més producció de plàtans i fruites, a la zona costanera hi ha peix, a la zona de les

muntanyes... L'Equador és un país de grans contrastos. El camió que fa el viatge agafa productes d'una zona i els transporta a una altra, i allà es fa un mercat, en el qual les persones de la comunitat utilitzen moneda alternativa de la pròpia comunitat per pagar els productes. D'aquest indret es carreguen altres productes i es transporten a un altre lloc, tantes vegades com ho permeten el temps, les carreteres, la possibilitat de l'excedència de certs productes i la quantitat de gasoil que es pot destinar a aquell viatge.

Diria que, a banda de la importància d'aquesta mena de transaccions a partir de productes, hi ha un impacte encara més profund, al meu entendre, que és el fet que cada vegada que un camió va d'una comunitat a una altra, l'acompanyen persones de les comunitats, de manera que l'intercanvi no és només de matèries necessàries per a la subsistència, sinó que es genera una interacció de persones que d'aquesta manera es comuniquen entre elles, de zones molt diferents i llunyanes, amb la possibilitat de compartir alguns dies amb les persones autòctones de la comunitat, amb la qual cosa es crea una xarxa de contactes personals que permeten els vincles i la comprensió d'una dimensió més amable, més esperançadora, de la realitat d'una comunitat, en bona part, encara que no totalment, indígena que viu en una situació extremadament precària.

A més, i aquest és un altre fenomen que té a veure amb els aspectes pedagògics, s'aprofiten les fires per fer una comptabilitat de les transaccions, no solament com un control dels productes i la moneda que circula, sinó també com una forma exquisida per narrar, per fer història dels nexes que es generen entre les comunitats. M'havia oblidat de comentar que la comunitat d'El León Dormido és ben diversa de la resta, atès que el nivell cultural de les persones que hi viuen és molt significatiu. A banda del Mauricio i la Rebeca, comparteixen l'experiència persones que exerceixen alguna activitat professional autònoma; n'hi ha que havien estat mestres d'El Pesta i també famílies que hi treballaven, així com algunes altres que són d'ascendència indígena. Les altres comunitats són d'ascendència diversa: una part d'elles és de col·lectius que tenen projectes específics, com ara una que està especialitzada en tecnologies alternatives, i una altra part són d'indígenes autòctons, que gràcies a les comunitats i als CEPA tenen la possibilitat de participar d'una vida social i cultural que, d'altra manera, seria gairebé impensable que ho poguessin fer.

Alguns comentaris per finalitzar

La tasca d'acompanyament del Mauricio i la Rebeca Wild a totes aquestes iniciatives és incommensurable, i al meu entendre té un valor històric que transcendeix els seus possibles efectes favorables en el dia a dia. Val la pena dir que aquestes dues grans persones ja tenen setanta anys. Aquesta no és una dada anecdòtica, si tenim en compte el vigor, la claredat d'idees i la tenacitat amb què encaren la vida quotidiana i el desenvolupament dels seus projectes. Són dues persones amorosament radicals en la seva forma de pensar i d'actuar, i per a tots els que els coneixem són un exemple d'éssers humans que han fet, i continuen fent, una contribució extraordinària a la vida.

Probablement es faci difícil traslladar els seus plantejaments, ja siguin de caire educatiu o en relació amb la salut o l'economia, al nostre context. De tota manera, cada vegada d'una forma més consistent, s'estan desplegant arreu experiències que impliquen un tipus d'interaccions integrals entre les persones que permetin millorar el benestar de tothom. Les condicions que els Wild determinen perquè un espai destinat al desenvolupament dels processos de vida dels infants entri dintre del que ells anomenen CEPA són molt exigents, tal com ja ho eren en bona mesura en la seva experiència anterior a El Pesta.

Per exemple, que les famílies no tinguessin televisor a casa seva, o que els pares i les mares participessin dues vegades a la setmana en

reunions de l'escola per compartir inquietuds i aprendre els rudiments dels materials que s'hi feien servir. En el nostre context social, som molt lluny de poder modificar certs hàbits de les famílies. Tot i així, podem fer gran avenços en el compromís per tal de facilitar als nostres fills, i també als nostres alumnes, situacions de vida i d'aprenentatge més favorables als seus processos de desenvolupament sensible. En tot cas, la seva experiència és una referència real que pot aportar llum a alguns dels reptes urgents que tenim les anomenades societats desenvolupades.

No m'atreuria a dir que cada mes, però sí gairebé cada trimestre, sorgeix al nostre petit país una iniciativa educativa alternativa en la qual els pares i les mares es fan càrrec de l'educació directa dels fills, de formes diverses. Més tímidament, van apareixent experiències d'intercanvis comercials alternatius, com ara els bancs de temps i altres iniciatives. No sabem quin és el futur que espera a aquestes iniciatives, ni tan sols el futur que ens espera a tots plegats, atesa la gran complexitat dels temps que vivim. Sigui com sigui, les aportacions dels Wild, dels CEPA i de les comunitats de vida, són un alè esperançador que al meu parer aporten la confiança cap a les persones, que continuem tenint a les nostres mans la possibilitat de construir un món més a mida del que és intrínsecament humà: les relacions personals basades en el respecte i el reconeixement dels altres.

En aquest sentit m'agradaria concloure, com diu Maturana —que és un vell conegut dels Wild—, que l'amor és allò que caracteritza els éssers humans, i que gràcies a ell hem arribat a ser el que som, tant pel que tenim de bo com pel que ens resulta desfavorable. Per a Maturana, l'amor és el reconeixement de l'altre com a legítim altre en convivència amb un. Només hi afegiré que els Wild van una mica més lluny i diuen que l'amor és, en definitiva, el reconeixement profund de l'absurd de l'altre.

Documentació bibliogràfica i altra informació d'interès:

- Llibres de la Rebeca Wild, editats tots per Herder:
  - *Educación para ser*
  - *Calidad de vida*
  - *Libertad y límites, amor y respeto*
  - *Aprender a convivir con niños*
  - *La vida en una escuela no directiva.*
- Article publicat al monogràfic de *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 341, desembre de 2004.
- Contraportada de *La Vanguardia* del 3 de setembre de 2006.
- Article que es publicarà properament a la revista *Aula de Innovación Pedagógica*.
- Article que es publicarà properament a la revista *Mente Sana*.
- DVD sobre l'experiència d'El Pesta, l'escola alternativa que van crear.
- DVD sobre l'experiència dels CEPA (Centros Para el Desarrollo Humano y la Autonomía).

L'any 2009, la Fundació Mestres 68 de Girona els va atorgar el premi d'àmbit internacional per la seva valuosa aportació a l'educació.

Les properes activitats de formació del Mauricio i la Rebeca Wild a Catalunya:

- Ponència a les Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil de l'ICE de la UAB, el 22, 23 i 24 d'octubre de 2010.
- Curs d'iniciació uns quants dies després de la seva intervenció a les Jornades, organitzat per l'ICE de la UAB.

Els Wild estan creant a El León Dormido un programa de formació per a l'activació d'un nou paradigma educatiu, el PILD, que duran a terme de forma modular (per a més informació: Carles Parellada, carles.parellada@uab.cat).

- Dades de contacte per anar a visitar el CEPA El León Dormido: es pot baixar el document que explica les condicions de les visites a la pàgina web: www.xtec.cat/~cparella.
- S'està creant una Associació d'Amics de la Fundació Pestalozzi per tal de donar suport a les seves iniciatives (per a més informació: Jordi Mateu, jmateu22@gmail.com).

L'escola del Marroc Ibn Battouta exposa exemples de bones pràctiques i ho concreta en dues accions relacionades amb el diàleg intercultural: per una banda, la participació en el concurs Mondialogo, que permet que els nois i les noies de secundària coneguin bé la seva pròpia cultura i la d'altres països, i per una altra, la participació en el Programa del Mediterrani Occidental per sensibilitzar els alumnes sobre la diversitat cultural, religiosa i lingüística present a la Mediterrània.

L'escola IBN Battouta

Un exemple de diàleg intercultural al Marroc

***Mme. Ilham
Bensaïd***

Professora de
l'escola Ibn
Battouta
Responsable de
projectes UNESCO

L'escola pública Ibn Battouta és un centre d'Educació Secundària situat a la ciutat de Temara i és una de les 80 escoles associades a la UNESCO.

L'escola Ibn Battouta promou i acull diferents projectes que fomenten el diàleg i la participació.

En aquest article us volem presentar, en primer lloc, el context en què viu i treballa l'escola i dos projectes en què participem de manera activa.

Context geogràfic i sociocultural

Situat al nord-oest de l'Àfrica, el regne del Marroc limita amb l'estret de Gibraltar i el Mediterrani al nord, a l'oest amb la costa atlàntica, amb Algèria a l'est i al sud amb Mauritània.

El Marroc comprèn un territori d'uns 710.850 km², i la costa s'estén sobre uns 3.500 km.

El Marroc compta amb una població d'uns 25 milions d'habitants, bàsicament concentrats a les grans ciutats: Casablanca, Rabat, Marràqueix, Fes, Tànger i Al-Aaiun.

Les llengües oficials són l'àrab estàndard i el francès, però al Marroc també s'hi parlen, entre altres llengües, l'àrab marroquí, el tamazic, el tarifit o el tatzelhit.

La religió del país és l'islam, encara que també hi ha una petita comunitat jueva. La Constitució garanteix la llibertat de creences i té el rei com l'«Amir Al Muminin» ('el cap de la fe'). El Marroc sempre s'ha caracteritzat pel fet de ser una terra d'acollida i tolerància on conviuen en harmonia esglésies, sinagogues i mesquites.

Context educatiu del Marroc

Igual que a Catalunya, al Marroc podem trobar una xarxa d'escoles públiques i una altra d'escoles privades. La primera garanteix la gratuïtat de l'educació des de la Primària fins a la universitat.

L'escola al Marroc té una càrrega lectiva de 30 hores a la setmana en l'Educació Primària i de 34 en la Secundària. Els horaris són de dilluns a dissabte.

Tot i que l'escolarització no arriba encara al 100%, l'índex d'universització de l'educació Primària ha passat del 52% als anys noranta

a un 92% el 2007. Cal precisar que, tot i que la igualtat de gènere es garanteix en l'educació, encara hi ha molta feina a fer a les zones rurals.

L'Escola Ibn Battouta i el diàleg intercultural

L'escola Ibn Battouta té com a objectius principals fomentar l'obertura, la tolerància, el respecte, consolidar el civisme, promoure la cultura de la pau i la no-violència. Les activitats que s'hi porten a terme estan encaminades a potenciar la creativitat en temes ambientals, de protecció del patrimoni, l'educació i el diàleg intercultural.

Com a exemple de bones pràctiques volem presentar dues accions concretes molt relacionades amb el diàleg intercultural: la participació en el concurs Mondialogo i el treball fet en el marc del Projecte del Mediterrani Occidental.

Mondialogo, una experiència d'aprenentatge

Aquest projecte de la UNESCO permet que nois i noies de Secundària descobreixin més coses sobre la seva pròpia cultura i coses noves d'altres cultures d'arreu. També serveix perquè reflexionin sobre com donar a conèixer el seu context, la seva realitat i la seva vida a altres joves d'arreu del món.

Aquest projecte és un exemple de bona pràctica sobre la col·laboració escolar entre grups de diferents països. Amb el nom d'«Espoir» ('Esperança') un equip de vint alumnes de l'escola treballaren amb l'equip «Libanda» de la República Democràtica del Congo i amb l'equip «Baoba» del Camerun.

L'objectiu del treball era establir un diàleg eficaç basat en el respecte per la diversitat cultural. Per assolir-lo, es plantejaren accions basades en el treball en equip, en la utilització de les TIC i el treball en diferents idiomes, en aquest cas anglès i francès.

Des de l'escola treballàrem el projecte *Unité dans la diversité* ('Unitat en la diversitat'), basat en activitats teatrals i en la recollida d'imatges de la vida quotidiana i personal que ens evoquessin aquesta frase.

Els tres equips van intercanviar idees, van penjar les seves opinions al web de Mondialogo i van rebre les dels altres; d'aquesta manera van poder compartir opinions sobre música, cuina, cultura o llengua.

Aquesta experiència fou molt enriquidora per al grup i significà un procés d'aprenentatge que passava del «Jo» al «Tu» per acabar en el «Nosaltres» a partir de l'intercanvi i el projecte comú.

PMO, patrimoni cultural compartit a la Mediterrània

La nostra escola també participa en el Projecte Mediterrani Occidental des dels seus inicis, que es basa en el treball de coneixement i reconeixement de la cultura pròpia i les cultures d'altres joves del món. Aquest projecte aplega nou països de la Mediterrània: Algèria, Andorra, Espanya, França, Itàlia, Líbia, Malta, el Marroc i Tunísia.

Sota el lema «Aprendre a viure junts al voltant del Mediterrani: educació a favor del desenvolupament sostenible», l'escola assumeix els principals objectius del projecte: sensibilitzar l'alumnat sobre la diversitat cultural, religiosa i lingüística present a la Mediterrània, fomentar la solidaritat, la cooperació i la pràctica de la convivència, promoure el respecte a la diferència i trobar els nexes que ens apropen per fomentar el diàleg.

42 Escoles del món

Per tal d'assolir aquests objectius, a l'escola hem desenvolupat diferents activitats com ara la correspondència amb altres escoles i la participació en campaments internacionals per a alumnat i trobades de professorat.

Volem destacar l'experiència d'un grup d'alumnes al campament PMO a Tabarka (Tunísia). Aquest campament fou una oportunitat perquè els nois i les noies que havien participat en els agermanaments i les correspondències interescolars compartissin espais de reflexió, diàleg, jocs i lleure.

Durant una setmana vam treballar en l'intercanvi d'experiències destinades a donar a conèixer el treball de cada escola, i vàrem participar en tallers per treballar la diversitat cultural a través de la poesia, la cal·ligrafia i l'edició d'un diari.

També van ser molt enriquidores les trobades de caire lúdic: música, jocs tradicionals, intercanvi de vestits típics i les sortides per fer una descoberta de l'entorn en dues vessants: veure el patrimoni natural i cultural comú a la Mediterrània per tal de congratular-nos d'allò que ens uneix i respectar allò que ens fa diferents.

Des de l'escola continuem treballant en la promoció i el reconeixement de la diversitat com a valor i font d'enriquiment.

El PMO és un projecte educatiu internacional de les escoles associades a la UNESCO. En l'article s'exposen els temes prioritaris així com les principals accions que es duen a terme a les escoles de diversos països de la Mediterrània.

Aprendre a viure junts al voltant del Mediterrani: el Projecte del Mediterrani Occidental de la UNESCO

El Projecte del Mediterrani Occidental (PMO), és un projecte educatiu internacional del Pla d'Escoles Associades a la UNESCO. Inclou nou estats de l'oest de l'àrea mediterrània: Espanya, Andorra, França, Itàlia, Malta, el Marroc, Algèria, Tunísia i Líbia.

*Àlex Cosials
i Margarita
Serra*

Centre UNESCO
de Catalunya

El mes de juny de l'any 2005, la UNESCO va encarregar al Centre UNESCO de Catalunya-Unescocat, la coordinació internacional d'aquest Projecte.

1. Les Escoles Associades a la UNESCO

«L'escola és el lloc per excel·lència on s'exerceix la tolerància, es respecten els drets humans, es practica la democràcia i s'aprenen la diversitat i riquesa de les identitats culturals».

Declaració de 1994 de la 44a Conferència Mundial de l'Educació

El Pla d'Escoles Associades a la UNESCO (PEA) va ser creat l'any 1953 amb l'objectiu de fomentar la cooperació i la pau internacionals a través de l'educació escolar. En l'actualitat hi participen

més de set mil centres educatius arreu del món en tots els nivells educatius: Infantil, Primària, Secundària i universitat. En l'àmbit internacional, la coordinació del Pla d'Escoles Associades l'exerceix la Divisió per la Promoció d'una Educació de Qualitat de la UNESCO, que té la seu a París i que publica un butlletí i un full informatiu.

Les escoles associades integren en els seus *curricula* els continguts següents, basats en temes clau recomanats per la UNESCO:

- Els problemes mundials i el paper de les organitzacions del sistema de les Nacions Unides en la seva resolució.
- La difusió i el respecte dels drets humans.
- El coneixement dels altres països i les altres cultures, a partir de la valoració de la pròpia.
- La comprensió de la relació entre els humans i el medi natural i l'anàlisi dels problemes ecològics.

D'altra banda, les escoles associades mantenen un viu intercanvi d'informació i activitats, participant en les celebracions de «dies», «anys» i commemoracions internacionals proclamats per les Nacions Unides, com per exemple el Dia Escolar de la No-violència i la Pau (DENIP) –instituit en memòria de Mahatma Gandhi i de Martin Luther King–, el Dia dels Drets Humans o el Dia de l'Alfabetització.

Les escoles que participen en el PEA s'agrupen en els projectes de treball següents:

- Linguapax, que té la intenció de promoure la cooperació entre els pobles a partir de l'ensenyament de les llengües.
- Diàleg i Ajuda Nord-Sud (Co-action-DANS), programa de solidaritat amb països en vies de desenvolupament.
- Preservació i Promoció del Patrimoni Mundial: estudi de béns del patrimoni natural i cultural, tant material com immaterial.
- Mediterrani Occidental, el qual expliquem de forma extensa a continuació.

2. El Projecte de la Mediterrània Occidental (PMO)

El Projecte de la Mediterrània Occidental s'inicià l'any 1992, amb la participació de centres escolars d'Espanya, França, Itàlia, Malta, el

Marroc i Tunísia. Entre els anys 1992 i 2004, la coordinació internacional del projecte va ser assumida pel Centro Educativo del Medio Ambiente de la Caja de Ahorros del Mediterráneo (CAM).

En aquest primer moment les escoles i els instituts participants treballaren activitats amb l'objectiu de sensibilitzar els estudiants sobre els problemes ecològics de la regió de la Mediterrània Occidental, tot promovent la comprensió dels aspectes científics, socials i culturals, així com la interdependència entre els humans i el paisatge en aquest territori. El projecte, doncs, s'articulava originàriament sobre els eixos de paisatge, cultura i medi ambient.

Amb la sol·licitud formal el mes de juny de 2005 per part de la UNESCO, que el Centre UNESCO de Catalunya-Unescocat assumís la coordinació internacional d'aquest projecte prioritari, es repensaren tant els temes clau com les activitats a desenvolupar als centres educatius. Així mateix també augmentà el nombre d'estats implicats, com també, lògicament, el nombre d'escoles associades participants. En aquests moments, les escoles i els instituts que participen en el PMO són unes cent de nou estats diferents: Espanya, Andorra, França, Itàlia, Malta, Líbia, Tunísia, Algèria i el Marroc.

Des del Centre UNESCO de Catalunya pensem que aquesta coordinació internacional ofereix una plataforma excel·lent per potenciar el coneixement i respecte envers la diversa realitat de cultures, religions i llengües d'ambdues ribes del mar Mediterrani en la seva regió occidental.

3. Nous temes prioritaris

Un dels objectius principals de la UNESCO és el de la seva contribució a la pau i al desenvolupament humà en una era de mundialització, mitjançant l'educació, les ciències, la cultura i la comunicació. Aquest objectiu general es desenvolupa des de tres eixos estratègics principals: elaborar i promoure principis i normes amb caràcter universal que es basin en valors en comú; promoure el pluralisme reconeixent i conservant la diversitat, i alhora promovent el respecte als drets humans; i fomentar l'autonomia i la participació en la societat del coneixement que sorgeix gràcies a un accés equitatiu a

aquest coneixement, al desenvolupament de les capacitats i als coneixements compartits.

El PMO, des de la seva nova coordinació internacional i inspirat pels dotze objectius estratègics de la UNESCO,¹ derivats dels eixos estratègics esmentats, pretén promoure activitats educatives innovadores amb l'objectiu de sensibilitzar l'alumnat d'Educació Primària i Secundària sobre els problemes ecològics i les accions relacionades amb un desenvolupament sostenible i la diversitat cultural, religiosa i lingüística d'aquesta regió mediterrània, posant especial èmfasi en el diàleg entre civilitzacions.

---

1. Dotze objectius estratègics:

Educació

- Promoure l'educació com a dret fonamental, de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans.
- Millorar la qualitat de l'educació mitjançant la diversificació dels seus continguts i mètodes i la promoció de valors compartits universalment.
- Promoure l'experimentació, la innovació i la difusió i utilització compartida de la informació i les millors pràctiques, així com el diàleg sobre polítiques en matèria d'educació.

Ciències

- Promoure principis i normes ètiques que orientin el desenvolupament científic i tecnològic i les transformacions socials.
- Millorar la seguretat humana mitjançant una millor gestió de l'entorn i el canvi social.
- Enfortir els vincles entre cultura i desenvolupament mitjançant el foment de les capacitats i l'aprofitament compartit del saber.

Cultura

- Promoure l'elaboració i l'aplicació d'instruments normatius en l'àmbit cultural.
- Salvaguardar la diversitat cultural i promoure el diàleg entre cultures i civilitzacions.
- Enfortir els vincles entre cultura i desenvolupament mitjançant el foment de les capacitats i l'aprofitament compartit del saber.

Comunicació i informació

- Fomentar la lliure circulació d'idees i l'accés universal a la informació.
- Promoure l'expressió del pluralisme i la diversitat cultural en els mitjans de comunicació i les xarxes mundials d'informació.
- Assegurar a tothom l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació, en particular en el domini públic.

Mitjançant els seus objectius estratègics, la UNESCO contribueix activament a la realització dels Objectius de Desenvolupament de l'ONU per al Mil·lenni (setembre de 2000).

És també un eix fonamental d'aquesta proposta educativa potenciar la dimensió socioafectiva en l'alumnat, assegurant la participació de les noies i els nois tant en les iniciatives a prendre com en les activitats a realitzar, des de la seva conceptualització fins a la seva posada en pràctica passant per la planificació.

Emmarcats per aquests criteris, els temes identificats com a prioritaris són:

Patrimoni i diversitat cultural

El patrimoni lingüístic: la diversitat de llengües a la regió mediterrània occidental.

La contribució del patrimoni cultural, històric i social mediterrani comú com a eina per desconstruir estereotips i per lluitar contra la intolerància i la incomprensió:

- a) Patrimoni material (arqueològic, arquitectònic, monumental...) i immaterial (cançons, música, danses, tradicions...).
- b) Gastronomia.

Diàleg intercultural i interreligió

Les raons de les migracions.

Diversitat de tradicions culturals presents a la regió mediterrània occidental.

Diversitat de religions i conviccions presents al Mediterrani occidental.

Les festes religioses i les tradicions celebrades en el transcurs de l'any.

Revaloració del patrimoni cultural i religions de cadascun dels territoris participants en el projecte.

Patrimoni natural i medi ambient

Biodiversitat al Mediterrani Occidental.

L'explotació racional dels recursos naturals. El desenvolupament sostenible.

L'escassetat d'aigua i les seves repercussions sobre l'agricultura i l'economia dels països mediterranis. La desertització.

La degradació del paisatge i dels ecosistemes. Formes de preservar-los.

El paper del turisme en la degradació del medi ambient.

4. Principals accions

Les activitats derivades del PMO es concreten en tota una sèrie de propostes que es desenvolupen tant en l'àmbit d'aula, de centre educatiu, com en el nacional i internacional. Les més destacades són les següents:

a) Desenvolupament de treballs a les aules, emmarcats en l'àmbit d'algun dels temes prioritaris assenyalats anteriorment cercant, com a mínim, la col·laboració de dos centres de països de cadascuna de les dues ribes del Mediterrani.

b) Correspondència via correu ordinari, fax o correu electrònic entre els centres participants, a partir de la qual posar en relació i desenvolupar les propostes de treball previstes, així com intercanviar materials elaborats. Aquesta correspondència pot ser considerada tant des d'un punt de vista col·lectiu (classe a classe), com individual entre alumnes. Aquest darrer tipus permet una exploració personal («qui sóc jo, com visc jo») indispensable per poder entendre allò de comú i allò de diferent respecte als nois i les noies d'altres països i cultures.

c) Traducció de materials escolars produïts des d'Unescocat que es considerin interessants per ser utilitzats a les escoles i els col·legis participants al francès, el castellà i l'àrab com ara:

Més enllà de l'escassetat: el poder, la pobresa i la crisi mundial: material didàctic basat en *l'Informe sobre el desenvolupament humà 2006* elaborat per Unescocat-Centre UNESCO de Catalunya; inclou sis pòsters, vuit fitxes d'activitats per a l'alumnat i un manual per al professorat. El material és adreçat a joves d'ensenyament secundari. Aquest material mostra, de manera atractiva i didàctica, els aspectes més rellevants de *l'Informe sobre el desenvolupament humà 2006*, una publicació de referència internacional del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, que el 2006 va estar dedicat a la situació de l'aigua en el món.

Materials didàctics basats en l'Informe Planeta Viu: una proposta didàctica per al 2n cicle d'ESO i Batxillerat basada en l'informe del WWF sobre l'estat dels ecosistemes i la biodiversitat mundial.

Vine a la festa: aquesta proposta conté més de 60 activitats pedagògiques, com ara la lectura de textos sagrats, la localització geogràfica de les tradicions, l'anàlisi dels rituals i activitats de síntesi per reconèixer els símbols, els llocs sagrats, els fundadors, els conceptes bàsics i els corrents.

d) Trobada escolar del PMO a Tabarka (Tunísia): del 22 al 30 de juliol del 2007, la ciutat de Tabarka (Tunísia) va acollir l'acte de final de curs del Projecte Mediterrani Occidental de la UNESCO, on una representació de les diferents escoles participants en el projecte durant l'any s'han trobat al campament d'estiu, que vol esdevenir un punt de convivència entre els alumnes dels diferents estats.

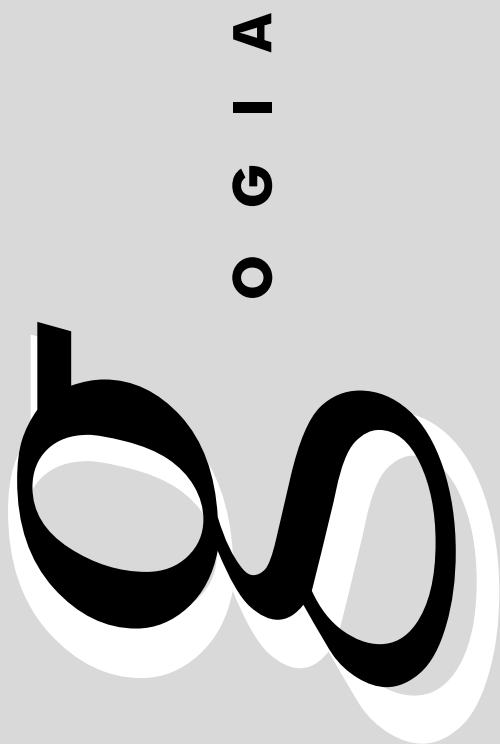

Les activitats que els alumnes van fer aquests dies al camp d'estiu van consistir a compartir les experiències sobre els treballs que van dur a terme a cada escola durant el curs, així com la participació en tallers centrats en temes de desenvolupament sostenible i artesania, trobades de caire lúdic i visites culturals a llocs declarats per la UNESCO patrimoni de la humanitat i reserves de la biosfera. També es va impulsar el procés d'agermanament entre centres escolars d'ambdues ribes del Mediterrani.

e) Trobada de professorat PMO: Unescocat, amb la col·laboració de la Comissió Nacional Marroquina per a la UNESCO, va organitzar els dies 28 i 29 de novembre de 2008 una trobada de formació del professorat PMO a Rabat.

L'eix principal de la trobada de professorat fou **l'educació per al desenvolupament sostenible**. Un grup de 50 professors dels nou països participants en el projecte es reuniren per presentar experiències, bones pràctiques i conèixer nous materials didàctics.

O G I A

P E D A

P R E M I

**30a
convocatòria**

L'Associació de **Mestres Rosa Sensat** convoca per trentena vegada el **Premi Marta Mata de Pedagogia**, per incentivar el treball innovador de professionals de l'educació que, individualment o en grup, i a partir d'una anàlisi de la seva pràctica, contribueixi a la millora qualitativa de l'educació i a la renovació pedagògica.

La data límit de recepció d'originals serà **l'1 d'octubre de 2010**.

El veredictes farà públic el mes de **novembre de 2010**.

La dotació del premi és de **tres mil euros**, en concepte de drets d'autor.

Amb la col·laboració de:

OCTAEDRO

n o v e t a t

Documentar, la vida dels infants a l'escola

Xarxa Territorial d'Educació Infantil a Catalunya

Col·lecció Temes d'Infància, 59

56 pàg. PVP: 9 euros

En aquest llibre es recullen les quatre conferències que van contribuir a donar forma i entitat a la temàtica que la Xarxa va emprendre com a repte el setembre de 2006: La documentació de la vida dels infants de 0 a 6 anys a l'escola bressol i al parvulari.

Quatre punts de vista diferents sobre aquesta apassionant feina de documentar. Els de dos mestres italians Mara Daboli i Mariano Dolci, amb una ampla i dilatada experiència elaborada acuradament durant quasi 40 anys de treball en l'equip que creà Loris Malaguzzi per fer de les escoles bressol i parvularis de Reggio Emilia la xarxa d'escoles municipals més important del món. I el punt de vista de dos mestres catalans Meritxell Bonas i David Altimir, amb una experiència encara recent com a conseqüència de la seva joventut, però precisament per això, també altament interessant i propera.

Són quatre punts de referència fonamentals per iniciar un procés de documentar, fent de cada grup d'infants un veritable laboratori de pedagogia.

R O S A
S E N
S A T

**Associació de Mestres
Rosa Sensat**

Av. de les Drassanes, 3
08001 Barcelona
Tel.: 934 817 373
E-mail: associacio@rosasensat.org
<http://www.rosasensat.org>

L'article explica l'experiència de la creació d'un bloc educatiu duta a terme per infants de parvulari on els nens i nenes són els protagonistes i la peça clau del bloc.

Un bloc educatiu, una petita finestra oberta a una galàxia d'informació

Vanessa Bonet Amela

Mestra d'Educació Infantil
vnssbonet@gmail.com

Vicent Pallarés Pascual

Psicopedagog
vicent.pallares@gmail.com

Els blocs s'acostumen a definir com a diaris interactius en Internet; tenen semblances amb la premsa tradicional, ja que poden ser usats com a noticiaris (és el nostre cas) i a més a més en les entrades també apareix la data de publicació. La principal diferència és justament la seva interactivitat, ja que a partir d'un article es pot establir una conversa amb l'autor o altres lectors.

Depenent de l'ús que se li vulgui donar, un bloc educatiu pot tenir usos molt variats com, per exemple: recollir reflexions pedagògiques, servir com a diari d'aula o de cicle o fins i tot, utilitzar-se com a espai de reflexió col·lectiva al voltant d'una assignatura.

1. L'adreça del nostre bloc és:
<<http://infantilmorovnss.blogspot.com>>.

En el nostre cas, quan hi ha alguna novetat al bloc¹ organitzem una visita a la

nostra aula d'informàtica. L'objectiu d'aquesta visita és que tota la classe s'assabenti de les últimes informacions que s'han posat al bloc.

L'experiència del bloc va començar quan els alumnes tenien tres anys. En aquell moment, el seu interès se centrava a veure les fotografies que mostraven el dia a dia de l'aula. Així s'aprofitava la circumstància per a establir un diàleg i una reflexió al voltant de l'activitat efectuada.

El curs següent, tot i continuar amb una dinàmica similar es va intentar que també centressin la seva atenció en determinades paraules de text i que s'iniciessin a fer propostes al voltant de possibles novetats o canvis per al *bloc*. Així s'aconseguia iniciar-los en la lectura de forma significativa i aprofundir sobre certs temes treballats.

L'objectiu de l'actual curs escolar (P5), a més a més, és que els mateixos alumnes triïn algunes de les fotos que volen fer aparèixer, que proposin les entrades, que es puguin iniciar en la lectura de determinats fragments del text... Amb tot açò comencem a treballar temes que ens interessin, com la democràcia a classe, que pensem que són interessants que s'introdueixin des d'Infantil.

L'ús que decidirem donar-li és de diari d'aula, ja que hi apareixen reflectits els esdeveniments de l'aula o de l'escola més rellevants. Tenint en compte l'edat dels seus protagonistes (iniciat a P3 i finalitzat a P5), es va decidir que les entrades de text al nostre bloc es caracteritzaren pel fet

d'estar sempre acompanyades d'un petit àlbum d'imatges, fet que els ajuda a identificar la notícia i la fa altament motivadora.

Una petita llum que s'encén i que brilla

La idea de crear un bloc té l'arrel en l'assistència a unes de les Jornades de l'Escola d'Hivern organitzades pel Moviment de Renovació Pedagògica de Castelló, la temàtica al voltant de la qual giraven les sessions era les TIC a l'escola.

Fins en aquell moment solament coneixíem el món dels blocs com a visitants, perquè fent recerca d'informació o materials algunes vegades havíem arribat a ells. Mai ens havíem plantejat crear-ne un perquè pensàvem que per fer un bloc calia tenir elevats coneixements d'informàtica. Però després comprovarem que no era així. Tot era més senzill del que semblava.

L'assistència a aquelles jornades ens va obrir una porta al món dels blocs. Amb uns pocs coneixements inicials de funcionament es va poder començar. La resta era qüestió d'anar experimentant. Tot un univers s'obria en la gran galàxia d'Internet.

Però després de les jornades es plantejaren alguns dubtes: *«És molt interessant, està molt bé... però: és profitós per als meus alumnes? Quina utilitat didàctica té? Quin sentit té? És aplicable a la meua aula?...»*

Plantejats tots aquests interrogants, la

decisió va ser tirar endavant. Algunes de les idees que van impulsar a fer-ho van ser:

- Establir un nou canal d'informació/comunicació amb les famílies i la comunitat educativa.
- Tenir en la nostra classe una petita finestra oberta al món.
- Afavorir el diàleg entre l'alumnat i les persones que els són més properes.
- Reforçar l'autoestima i el sentiment de grup.

I a poc a poc, els inicis...

Primer de tot es va decidir quin tipus d'informació es publicaria. En aquest cas és un diari d'aula on periòdicament es fan

ressaltar els esdeveniments que ens són més rellevants.

Seguidament es va començar donant-li forma amb les aplicacions que el mateix compte on s'ha creat el bloc dona. Fet aquest pas, es va observar que aquestes eren limitades i que caldrien aplicacions externes per a fer el bloc més complet. A poc a poc, s'anava conformant aquella bitàcola que tots teníem en ment.

Aquest pas va ser un dels més laboriosos, perquè Internet ens ofereix un gran ventall de possibilitats, però no totes són les adequades ni s'adapten a les nostres necessitats, les hem de seleccionar. Amb temps i paciència es van trobar les apli-

cacions més escaients: mostrar-hi les fotos, comptar els visitants, posar música, previsualitzar les pàgines, penjar presentacions... Petits passos amb els quals el bloc prenien forma.

Aquelles petites pedres en el camí

Una de les primeres dificultats va ser trobar i aprendre el funcionament de les diferents aplicacions i programes que s'havien d'utilitzar per a fer el bloc. Aquest procés, encara que va ser llarg, va ser una etapa molt gratificant, perquè plantejava problemes que comprenien reptes que calia afrontar i superar.

D'altra banda, la dificultat més gran se'ns va plantejar quan vam observar que el bloc se'ns quedava petit, ja que no ens permetia, per exemple, penjar materials elaborats a l'aula i estretament lligats amb l'entrada publicada.

Fent recerca a la xarxa vam trobar la solució: crear un *wiki*² i enllaçar-lo al bloc. Aquest serviria com a magatzem de materials (projectes de treball, articles apareguts a la revista escolar...).

Fent publicitat del bloc en la revista escolar, el claustre de mestres o les reunions tutorialis s'ha aconseguit que el nombre de visites, tant per part de les famílies com de la resta de la comunitat educativa, vagi en

augment, tot i que potser encara faltaria que la participació millorés deixant comentaris o opinions de la gent que visita el bloc.

Petits consells per a fer un bloc

A continuació teniu uns petits consells per a tothom que vulgui començar un bloc d'educació. Atrevir-se a fer el primer pas és més fàcil del que a primer cop d'ull sembla.

1. Visitar blocs d'altres persones per a orientar-se i agafar idees.
2. Reflexionar al voltant del seu objectiu i així fixar l'estructura que donarem al bloc.
3. Establir un calendari de publicació d'entrades que ens orienti; si el descuidem durant una temporada costa tornar a reprendre el ritme.
4. Comunicar la creació del bloc a l'alumnat, companys i companyes, famílies i intentar fer-los tan participants i actius com es pugui.
5. Tenint en compte que hi haurà alumnat que no tindrà al seu abast connexió a Internet, seria bo entrar al bloc des de l'escola.
6. Fer els alumnes creadors del bloc, en la mesura que la seva edat ho permeti. Es pot començar únicament amb el suggeriment d'entrades o fotos i arribar fins a la redacció del text mateix.
7. Si les entrades al bloc es volen acompanyar d'imatges, cal tenir sempre la càmera a l'abast, ja que les millors imatges acostumen a ser sempre inesperades.

---

2. Un wiki és un lloc web col·laboratiu, el contingut del qual pot ser creat, modificat o enllaçat de manera interactiva, fàcil i ràpida. L'adreça del nostre wiki és: <<http://infantilmorovnss.wikispaces.com>>.

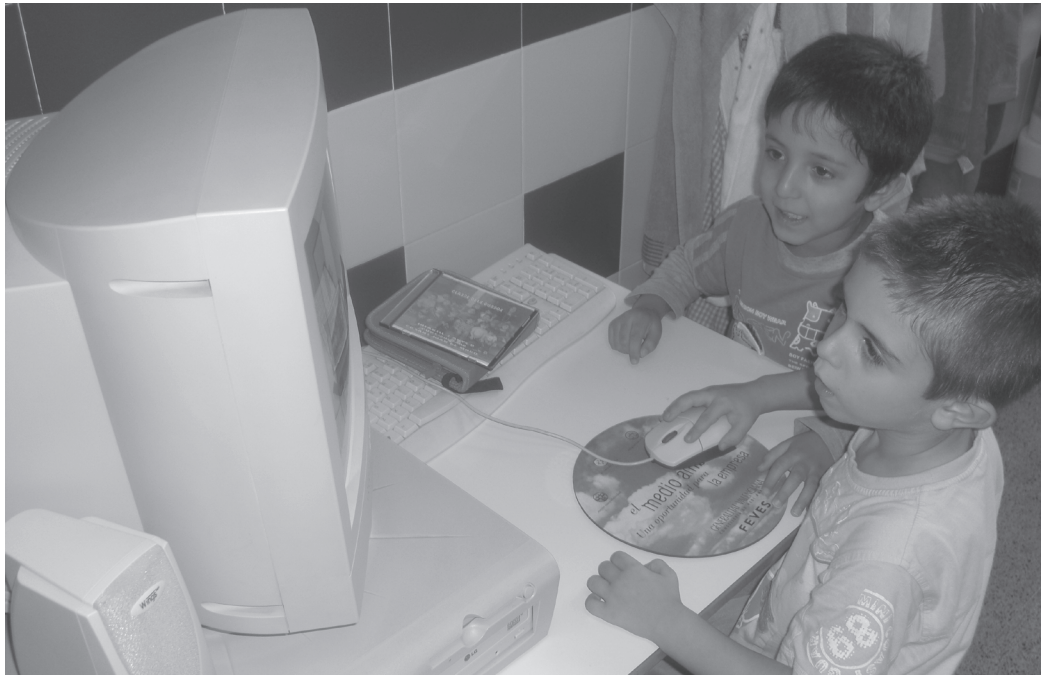
8. Cal anar molt amb compte amb el tipus d'informació que es dona, a més de demanar sempre l'autorització de la família, si n'hem de mostrar imatges.
9. Fer-ho amb ganes, energia i il·lusió.

Conclusions: paraules per a comunicar en la societat de la informació

El bloc ens ha permès familiaritzar el nostre alumnat amb la societat de la informació, ja que des de ben petits han associat Internet a una interessant font a la qual acudir per a fer recerques d'informació. A més, els alumnes han transmès a les seves famílies l'interès d'entrar a Internet, bé sigui per a fer recerques d'informació, visitar el bloc o el *wiki*.

El protagonisme dels alumnes és una peça clau del bloc, ja que d'una banda es mostren les activitats i experiències que ells porten a terme i per l'altra es tenen en compte les seves opinions a l'hora de decidir quins temes s'hi han d'incorporar.

L'alumnat s'ho ha passat bé i ha après participant en el bloc. Els textos i les imatges que alberga han estat profitosos instruments d'aprenentatge i de diàleg a la nostra aula. En aquest espai hem fet importants les petites coses del dia a dia i l'alumnat ho ha observat. Comunicar, compartir informació: possiblement aquest és l'objectiu de la nostra societat.

n o v e t a t

Pedagogia: el deure de resistir

Philippe Meirieu

Col·lecció Referents, 3

160 pàg. 22 euros

Educadors, professors i pares, som encara uns quants a creure en l'educació. Però ens trobem enfrontats, tots i cadascun de nosaltres, a dificultats immenses. Els nostres infants s'equivoquen, sovint, sense referència. Els nostres alumnes estan excitats, alguns són violents. Ens desencoratja la seva ortografia o el seu desconeixement de la història. Ens sentim inquiets, com tothom.

Estem convençuts, que cal resistir tant al caprici globalitzat del mercat liberal com al control tecnocràtic dels obsedits per la mesura. No volem ni una fugida endavant cap a una societat pulsional, ni un retorn cap a un passat que no tenia res d'edat d'or. Ens enrabem davant del present i volem construir el futur. Per això creiem en la pedagogia.

**Associació de Mestres
Rosa Sensat**

Av. de les Drassanes, 3
08001 Barcelona
Tel.: 934 817 373
E-mail: associacio@rosasensat.org
<http://www.rosasensat.org>

L'article exposa com es pot usar un videojoc sobre escultura romànica amb els alumnes d'ESO i dels últims cursos de Primària. El videojoc permet aprendre sobre el patrimoni artístic en un entorn lúdic i interactiu.

L'escultura romànica a través d'un videojoc

Eloi Biosca

Professor d'Ensenyament Secundari

Com ensenyar a mirar l'escultura romànica? Com explicar el missatge que ens volen transmetre les seves imatges? Com captar l'interès dels alumnes per una iconografia tan llunyana del món que els envolta? Aquests són alguns dels reptes que es planteja el videojoc educatiu *Por, poder i fe en el romànic*, publicat pel Departament d'Educació al portal *Edu365.cat*.

Els autors som dos professors d'Ensenyament Secundari, Eloi Biosca i Eduard Barrobés, que, al costat de la nostra activitat docent, ens dediquem a elaborar productes educatius amb les TIC, relacionats especialment amb la didàctica del patrimoni artístic i amb un enfocament que combina dins un entorn lúdic la interactivitat, el treball autònom de l'alumne, la bellesa de les imatges i uns continguts acurats.

El videojoc va especialment destinat a

l'ESO, però també podria ser utilitzable en els darrers cursos de Primària, i se centra en un dels conjunts escultòrics més importants del romànic europeu del segle XII, el timpà de Santa Fe de Conques a Occitània.

Criteris de selecció

Arribats aquí, la primera cosa que el lector es deu preguntar és, per què vam triar aquest monument i no un altre de més proper, més nostre i de la mateixa categoria artística, com el de la portalada de Ripoll? La resposta té a veure amb el diferent estat de conservació dels relleus escultòrics que els integren, el distint grau d'expressivitat i de realisme de les imatges (aspecte molt relacionat amb l'anterior) i el grau de diversitat temàtica del missatge que difonen.

Mentre que a Ripoll les figures ens han arribat molt desfigurades pel pas del temps, a Conques es mostren pràcticament intactes i fins i tot conserven part de la policromia, i això ens permet contemplar-les amb quasi tots els detalls amb què l'artista les va adornar. Aquest aspecte és molt important per a un material didàctic que va destinat a adolescents i nens de l'última etapa de Primària. El bon estat dels relleus de Conques ens permet entendre més fàcilment tant la seva capacitat expressiva com els recursos formals que l'artista va utilitzar per comunicar una idea o una petita història. Aquesta força comunicativa és el que impressiona més i es veu augmentada pel nivell de realisme i de detallisme que

ofereix i que és superior a tots els altres timpans de l'època.

Objectius

Un dels objectius d'aquest joc és que l'alumne descobreixi quines són les tècniques expressives que l'artista romànic utilitzava per transmetre un determinat missatge a partir exclusivament de la imatge. És a dir, volem que l'alumne entengui que el romànic, en el terreny del llenguatge visual, té forts punts de contacte amb els productes que els joves acostumen a consumir, com per exemple els còmics o els dibuixos animats, i que els recursos estilístics que utilitzen aquests últims són molt similars als del romànic, perquè giren al voltant d'un mateix fi: aconseguir captar l'atenció de l'espectador i fer-li entendre la idea que es vol transmetre de la manera més clara i directa possible i amb el mínim esforç. En tots aquests mitjans es tracta d'aconseguir que la imatge parli per si sola, i en això l'escultor romànic també era un expert, sobretot perquè sabia que es dirigia a un públic analfabet.

Aquest videojoc recull aquesta constatació i es planteja com un dels objectius el desenvolupament d'estratègies didàctiques que permetin a l'alumne entrar en els temes més relacionats amb l'estudi del llenguatge artístic, aspecte que creiem fonamental en la didàctica de la història de l'art.

En relació amb el discurs que ens transmeten les imatges, vam valorar el timpà de Conques per la seva extraordinària uni-

Figura 1. Vista general del timpà de Santa Fe de Conques

tat temàtica, atès que totes les figures giren al voltant d'un únic tema central, el judici final, mentre que en el cas de Ripoll la varietat és més gran. En aquest sentit, creiem que per la seva concreció aquest timpà ens ofereix la possibilitat de presentar a l'alumne un exemple del desplegament d'un discurs determinat, en aquest cas religiós, amb la profunditat suficient perquè pugui entendre no tan sols totes les idees, les historietes i els personatges que l'integren, sinó també perquè arribi a captar, en la mesura de les seves capacitats cognitives, la coherència del missatge, les intencions que oculta o, almenys, l'ordre amb què està muntat.

Sabem que aquest és un objectiu difícil d'aconseguir, sobretot tenint en compte que a la dificultat d'això últim s'afegeix el nivell de desconeixement de conceptes bàsics de la iconografia i la mitologia cristianes que acostumen a presentar cada cop més els nostres alumnes; però alhora creiem que, almenys a partir de dotze anys i potser abans, no hi ha objectius impossibles si hi ha una didàctica adequada. Lògicament, en aquest moment encara no podem saber si les expectatives han estat satisfetes. Només l'ús d'aquest material a l'aula per part dels docents i dels alumnes decidirà si hi hem reeixit o hem fracassat i, en tot cas, ens pot ajudar a trobar solucions i a plantejar correccions i nous reptes.

Continguts

Santa Fe de Conques era un important monestir benedictí situat en la ruta del camí de Sant Jaume de Compostel·la i un famós centre de pelegrinatge dedicat a la seva patrona, santa Fe. Pel gran nombre de visites que rebia i el seu ric patrimoni era un centre religiós d'una certa influència en el Languedoc (Occitània) i a l'altra banda dels Pirineus, a l'Aragó i a Catalunya. Tots els que hi arribaven podien contemplar, abans d'entrar a l'església, les imatges del Judici Final en el magnífic timpà situat sobre la porta. Hi veiem transitar la vida del segle XII, la fe en els sants i la Mare de Déu

Figura 2. Plafons centrals del timpà, on es representen la figura de Crist en majestat i diverses escenes com la del pes de les ànimes, l'entrada a l'infern i l'entrada al paradís

i la por a la mort i als càstigs de l'infern; però, sobretot, són un exemple de com l'Església va utilitzar aquests elements de pietat popular per enfortir-se i intentar aconseguir el control sobre les consciències, la societat i el poder civil.

El timpà és un clar exemple de propaganda no només religiosa sinó també política, i reflecteix la cosmovisió que tenia l'Església medieval sobre la vida de les persones, l'estructura social i el lloc preminent que creia que com a institució sagrada li tocava ocupar en l'organització política. Del fracàs d'aquest projecte teocràtic, ja en ple segle XII, en surten les energies que obligaran l'Església a redefinir el seu paper a Occident i, per tant, les llavors de l'estat modern i del nostre món.

Funcionament i dinàmica del videojoc

Prenent com a base la descripció de la fi del món de l'evangeli de Mateu, el timpà es divideix en dues meitats al centre de les quals se situa la figura de Déu com a rei i jutge, el qual apareixerà aquest dia per jutjar els homes i separar els que se salvaran i aniran a la glòria eterna dels que seran castigats i cauran a l'infern, on patiran eternament uns turments horribles. Els primers apareixen a la seva dreta acompanyats dels sants i els àngels, i els segons a la seva esquerra patint els maltractaments que els infligeix una munió de dimonis.

Amb aquest discurs tan simple s'estructuren les diferents escenes de què cons-

Figura 3. Detall del relleu que representa el pecat de la maledicència

Figura 4. Imatge de l'animació corresponent al pecat de la maledicència

ta el timpà, les quals són integrades per molts personatges, sovint figurats i de vegades reals o coetanis, representats gràficament en dos tipus d'accions, les que descriuen els comportaments acceptables i que cal estimular, i les actituds que cal prohibir i reprimir.

Partint de la base que tot el timpà és com un còmic que ens explica un argument a partir d'una successió ordenada de vinyetes, i segurament era així com la gent de la seva època l'entenia, l'activitat central d'aquest videojoc s'inspira en aquesta lògica i permet un sistema de lectura d'imatges similar, en el qual cada una de les escenes en relleu que integren els plafons del timpà es converteix en una breu pel·lícula de dibuixos animats. Així, el timpà es divideix en quinze plafons que l'alumne pot obrir seguint l'ordre de lectura recoma-

nat o bé lliurement d'acord amb el seu criteri i preferències, i a cada plafó apareixen diverses escenes animades (en total són trenta-nou).

Un cop visionada l'animació, l'alumne ha de buscar a la barra inferior de la pantalla a quina de les figures autèntiques en pedra es correspon i col·locar-la al seu lloc. D'aquesta manera va completant el timpà com si estigués omplint un puzzle. L'objectiu d'aquesta activitat és que l'alumne entengui visualment l'acció que representa cada figura, el tema i el missatge que ens vol transmetre i, alhora, que comenci a captar les diferències entre un tipus de representació en pedra, que tendeix a la frontalitat i a l'hiertisme, i un altre més realista i naturalista, que és el que correspon a l'estil que hem triat per a les animacions.

El fet de convertir cada figura en unes imatges animades tan pròximes com sigui possible a la realitat que volen descriure ha estat tot un repte, ja que ens ha obligat a ser fidels a les formes de la vida quotidiana de l'època i a no esquivar detalls necessaris pel que fa a la seva representació, com per exemple en els nus que hi apareixen, com també, sobretot, en les abundants escenes infernals que presenten una violència i un sadisme accentuats, ja molt clarament perceptibles en els relleus en pedra. En aquest sentit, hem cregut que obviar aquests aspectes era fer una mutilació greu de la força expressiva de les imatges romàniques, que no era justificable pel fet de dirigir-se a un públic juvenil, especialment tenint en compte que un dels objectius de l'educació és estimular una correcta i madura lectura d'aquest tipus d'imatges, per altra banda molt freqüents en els productes audiovisuals d'ampli consum en aquesta franja d'edat.

Aquesta comprensió visual es complementa amb l'existència, en pantalla i en paral·lel a les animacions, d'uns breus fragments extrets de les fonts textuais religioses que són la base i el fonament de les imatges, com també d'una informació, a la qual es pot accedir de manera optativa, que ens explica la figura d'un especialista i que interpreta cada una de les escenes des d'un punt de vista històric, religiós i iconogràfic.

Activitats didàctiques complementàries

Les restants activitats del videojoc consisteixen en una sèrie de jocs interactius

que introdueixen aspectes relacionats amb la composició i els simbolismes, que tenen com a objectiu fer comprendre els recursos estilístics que l'artista va utilitzar per tal d'aconseguir que el seu públic pogués fer una lectura ràpida, ordenada i fàcil del missatge que es volia comunicar.

En la primera d'aquestes activitats es treballa la tècnica del contrast, que consistia a fer ressaltar i accentuar les diferències entre els personatges de l'infern i els del cel, formant parelles oposades i antagòniques, com per exemple les dones santes amb les pecadores o la bellesa dels personatges celestials amb l'aspecte més animal de les criatures infernals. D'aquesta manera, les imatges aconseguïen transmetre una idea de la manera més directa, ràpida i clara possible a un públic senzill, analfabet i només superficialment cristianitzat.

En la segona, s'estudia la composició, entenent que la posició que ocupen els personatges dins el timpà no és arbitrària, sinó que obeeix a una lògica interna carregada de significats i de connotacions.

En les dues següents es treballen els simbolismes a partir del llenguatge de les mans i del que representen els animals associats a l'infern, ja que en el romànic els gestos i la grandària de les mans dels personatges expressen diverses actituds, com també s'hi estableix una relació entre els pecats i certs animals que els representen.

L'última activitat és la més creativa.

Aprofitant l'extraordinària riquesa de formes amb què son representats els dimonis, l'alumne pot construir una infinita varietat de diables al seu gust i amb total llibertat.

Finalment, el videojoc conté una galeria de fotografies que mostren detalls del timpà i de l'església, a més d'una guia didàctica per als docents que inclou una descripció de les estratègies més recomanables per treballar aquest material a l'aula i uns exercicis per als alumnes que permeten avaluar el seu treball i els coneixements adquirits.

Consells per al treball a l'aula

Totes les activitats que integren el videojoc són pensades per ser treballades dins una aula amb ordinadors en una dinàmica d'aprenentatge autònom i col·laboratiu en el qual el professor ha de jugar un paper orientador, estimulador i avaluador. Es tracta que els alumnes treballin en grup, però alhora que es trobin sols davant dels reptes que els suposa la dinàmica del videojoc, havent de desenvolupar les competències i les capacitats cognitives adequades per afrontar-los amb tan sols alguna ajuda puntual per part del professor.

Els videojocs educatius acostumen a despertar molt d'interès entre l'alumnat i són un gran factor motivador, perquè permeten aprendre en un entorn lúdic. Alhora, la gran interactivitat que contenen desperta importants estímuls de caràcter cognitiu que expliquen l'alt nivell d'atenció i de concentració que normalment es dona

entre els alumnes en una dinàmica d'aquest tipus. Tots aquests elements, afegits a la bellesa de les imatges, permeten que els videojocs siguin vistos, als ulls dels alumnes, com una manera d'aprendre molt propera al món en què viuen, ja que combina aprenentatge amb diversió.

En aquest sentit, i tenint en compte que l'atracció per al joc acostuma a ser molt intensa, és preferible que durant les dues primeres sessions de treball els alumnes hi puguin jugar lliurement i al seu ritme, deixant la realització dels exercicis d'avaluació per a les sessions posteriors. Serà llavors quan els alumnes podran treballar amb més tranquil·litat i podran contestar i omplir les preguntes dels exercicis amb una actitud i predisposició diferents sense les presses i les ansietats que el joc despertava al començament.

La durada aconsellable per al desenvolupament de tot el joc, incloent-hi la realització de les activitats d'avaluació, és d'unes deu sessions aproximadament.

L'article tracta sobre el compromís que ha de tenir l'escola amb el seu entorn, amb la comunitat i amb els agents educadors del context, per un projecte comú en el qual es comparteixin els valors socialment pretesos.

Els centres educatius i l'entorn

José Luis Muñoz Moreno

Departament de Pedagogia Aplicada
Universitat Autònoma de Barcelona

1. El centre i el seu entorn

La importància de la participació de la comunitat educativa en els centres educatius pren sentit atès que esdevé un dels pilars bàsics que sosté el sistema educatiu, i també perquè en aquests centres els aprenentatges s'adquireixen de forma sistemàtica i ordenada. L'alumnat, però, també aprèn a casa i en altres institucions i situacions.

El centre educa i ha d'assegurar que el treball que realitza en matèria de valors i pautes de conducta garanteixi una bona convivència a la vida escolar i en el futur, quan l'alumnat sigui adult i tingui responsabilitats directes a la societat, laborals, familiars, polítiques, etc., perquè el desenvolupament de l'entorn i la comunitat dependrà, en gran mesura, del nivell de convivència existent entre els seus inte-

grants. Ara bé, en la consecució d'aquesta fita tothom hi està implicat: comunitat, societat i cadascuna de les seves estructures.

La coresponsabilitat amb l'educació a la qual ens referim s'ha de fonamentar en una veritable democràcia, tal com defensen Apple i Beane (1997), com a principi que conforma el projecte d'una comunitat educativa que va més enllà del centre educatiu, es preocupa per les condicions d'injustícia i desigualtat social i veu els centres com a llocs en transformació i llocs de transformació social.

Així, el centre educatiu s'ha de comprometre amb l'entorn, amb la comunitat i amb els agents educadors del context, per un projecte comú en el qual es comparteixin els valors socialment pretesos. En conseqüència, l'avenç en aquesta fita ha de permetre als centres integrar els factors que conflueixen en l'educació de l'alumnat, i poden ser, al respecte, institucions promotores de la consciència social i desenvolupadores de valors democràtics.

Tanmateix, el centre educatiu com a creació social, promogut i desenvolupat per al compliment dels fins establerts per la societat, ha d'esdevenir un instrument sensible a les necessitats i les demandes socials existents. La participació dels diferents integrants de la comunitat educativa, de l'entorn, es mostra, en aquest sentit, adequada per fer conscients, en certa manera, els interessos legítims que tothom pugui tenir.

D'aquesta manera, el centre, juntament amb la comunitat educativa i l'entorn, cal que reafirmi el paper de primer ordre que desenvolupa en la formació de la ciutadania: obert a tot l'alumnat i integrador de la diversitat sociocultural i les diferències individuals, de manera que ha de contribuir a una socialització integradora.

Alhora cal progressar en la idea de comunitat educativa –més enllà d'allò estrictament escolar– aprofundint en la idea de compromís social i de compartir, participant d'uns valors comuns, uns necessaris canvis d'actituds personals i col·lectives i modificar les maneres de funcionar institucionalment que ho requereixin. Es tracta de crear un estil propi que permeti el desenvolupament i el creixement personal i col·lectiu, on els reptes sorgeixin a partir dels compromisos col·lectius.

En coherència, sembla oportú i escaient que els centres promoguin projectes culturals comunitaris que s'adrecin a l'entorn i la comunitat i impulsin propostes de coordinació dels serveis educatius, socials, sanitaris, veïnals, culturals, etc., de la comunitat, com també actuacions conjuntes fent ús dels recursos educatius propers. Tot plegat requereix, en definitiva, anar teixint xarxes educatives perquè *«l'educació no és una preparació per a la vida, sinó que és la vida mateixa. Aquesta perspectiva trenca els murs de les aules per a permetre que l'escola penetri en l'entorn i al revés»* (Del Pozo, 2006: 14).

En tot cas, convindria dedicar-hi de-

terminats esforços atès que això no és un camí fàcil. Més aviat sovint podríem topar amb tot un seguit de dificultats (Muñoz, 2008) que caldria superar i que es vincularien, entre altres, a una descontextualització; una minsa flexibilitat dels serveis educatius per respondre a les necessitats d'un entorn canviant; la desintegració de la varietat de recursos educatius; l'absència de resposta a les peticions socioeducatives; la manca de promoció de la participació; o la reducció de la cobertura dels serveis educatius.

2. L'obertura a l'entorn: la col·laboració

Tot i que als centres educatius la corresponent concepció instrumental continua tenint la seva validesa, *«cada cop es matisa més la seva funció promotora del canvi intern i impulsora de la transformació social»* (Gairín i San Fabián, 2005: 181) i és que, més enllà de considerar la participació social només com una opció tècnica, aquesta també és una opció social en correspondre a la societat definir el model educatiu que vol tenir.

En el context tecnocràtic predominant, hi prolifera un individualisme que no afavoreix gens el desenvolupament de processos col·laboratius i participatius. És necessari, per tant, promoure la col·legialitat i el treball en equip per tal de practicar la col·laboració, la solidaritat, el compromís, el respecte a l'autonomia, la coordinació, la interdependència, la reflexió, el debat i la negociació.

La col·laboració, valor coherent amb el procés educatiu, requereix del factor humà dels centres i es pot identificar com una estratègia per al desenvolupament col·lectiu i professional. Generalment, els centres assumeixen la col·laboració interna atès que, entre altres qüestions, s'hi apleguen diversos requeriments normatius que requereixen treballar en equip. Qüestió a part seria la col·laboració externa vinculada a la posada en marxa de projectes comunitaris, a la formació d'equips transdisciplinaris, etc., col·laboració que encara avui no es troba prou desenvolupada.

És des d'aquests tipus de col·laboracions que cal que els centres educatius esdevinguin més oberts, flexibles i participatius. Una cultura de la col·laboració i de la participació implica que els centres assumeixin un conjunt de consideracions relacionades amb la concepció que es té del funcionament de la realitat, amb els valors educatius que s'assumeixen i amb les prioritats que s'estableixen (Gairín, 2000).

Les possibilitats de col·laboració entre les institucions educatives poden ser múltiples, diverses i possibles. Així, trobem experiències de col·laboració interinstitucional que ho han demostrat: l'associació de centres educatius sota un mateix paraigua organitzatiu; agrupacions de centres a zones rurals; associacions de centres de formació de persones adultes, de centres d'oci, xarxes de colònies escolars i altres; xarxes de centres; Projectes Educatius de Ciutat; Plans Educatius d'Entorn; Consells d'Infància; jornades d'intercanvi d'experiències variades; i d'altres. També

es poden desenvolupar col·laboracions, fruit del lliure contacte, adreçades cap al compromís mutu i que es tradueixen en accions institucionals.

Sigui com sigui, aquestes possibles col·laboracions caldria que es fonamentessin en la llibertat d'acció; el respecte a les decisions de cada institució; la igualtat de tracte; la lleialtat i el compromís en els termes de la col·laboració; la participació en polítiques conjuntes; els processos i els resultats; el respecte a la diferència; o la complementarietat, per exemple.

Fer-ho en sentit contrari pot produir resultats molt distants dels pretesos inicialment. Al respecte, l'estudi fet (Muñoz, 2008) sobre les relacions entre l'educació i l'entorn, i que analitzava, entre altres, diverses bones pràctiques (*Consell Educatiu de Ciutat* de l'Hospitalet del Llobregat, *Pla Educatiu d'Entorn* de Cornellà del Llobregat, *Pacte Local pels Valors* de Canovelles, *Activitats Socioeducatives* de Valladolid, *Pla Municipal d'Animació Lectora* de Lleó i *Consell Municipal de Nens i Nenes* del Masnou) ja posava de manifest que per evitar el fracàs en aquest tipus d'actuacions calia: dosificar la participació perquè fer-ho requereix temps i implicació, un compromís polític per executar els acords presos, prestar els suports i els recursos suficients per desenvolupar les accions, o trencar amb una concepció únicament centrada en la pròpia escola, entre altres.

3. La participació: centre i entorn

La participació té un valor educatiu en si mateixa i, per tant, la seva eficàcia no s'ha de valorar, únicament, per la intervenció en la gestió. Assolir quotes més altes de participació també és un símptoma d'avenç democràtic. La participació, a la vegada, també és un deure, atès que moralment tenim l'obligació de col·laborar en el desenvolupament d'una millor educació i, en definitiva, d'una millor societat.

Arribats a aquest punt, cal recordar que els centres educatius també són institucions socials, finançades amb fons públics i que el seu treball afecta el conjunt de la societat i, per tant, no són propietat exclusiva ni dels seus treballadors, ni dels seus usuaris. Per tant, el centre ha d'afavorir la participació de la societat civil, des de la col·laboració, per a la consecució dels fins i objectius educatius establerts (Muñoz, 2009).

El fet que la participació, com a realitat global, no tingui lloc únicament en els òrgans formals de les institucions, suposa que existeixen diferents tipus de participació en funció de les noves exigències democràtiques. Així, des d'un prisma ampli, Mayordomo i altres (1999: 26) ofereixen diverses raons per les quals es justifica la participació social en educació: una necessitat d'extensió, definició i aprofundiment dels principis i les accions de democratització; un sentit de responsabilitat i col·laboració; un suport a la creativitat i l'esperit crític; un control de l'ús adequat dels recursos educatius; o una contribució

70 Participació

a l'aprenentatge democràtic i a l'adquisició d'un sentit de comunitat.

Situats en l'àmbit local, el més proper a la ciutadania, els Consells d'Educació Municipals poden esdevenir importants per a la gestió de l'educació, des de la promoció de la participació dels centres, la comunitat i l'entorn. Un funcionament adequat d'aquests centres necessita disposar de suficient informació i transparència; consultar prèviament; negociar posicionaments; considerar i analitzar totes les propostes; no originar blocs; avaluar resultats; concretar acords i posar-los en pràctica; i donar prioritat als interessos col·lectius (Santos, 1997).

Entre les finalitats d'un Consell d'Educació Municipal, coincidim a destacar, amb Pallarés (a Martín i Gairín, 2006: 146), les de participació informativa; participació en l'estudi i debat de diverses problemàtiques vinculades a l'àmbit educatiu; informació de la gestió de la municipalitat; coneixement de la situació escolar del municipi i l'estudi de possibles solucions; programació d'activitats educatives i culturals; o programació d'activitats adreçades a l'alumnat i professorat encaminades a la millora educativa.

Així, sota el principi d'integralitat, pren cada cop més sentit la cooperació entre les activitats dels centres i les possibilitats educatives, culturals, esportives, socials, veïnals, etc., que ofereix l'àmbit local, com a expressió d'una educació que s'obre a l'entorn en el marc municipal. D'aquesta manera, més enllà del fet que associacions,

entitats i grups del barri o la comunitat facin ús de les instal·lacions dels centres educatius, convé implicar aquests centres en el fet educatiu des d'un treball col·laboratiu amb equips docents i famílies.

Al respecte, una experiència (Mai Més, 2008) d'aquest tipus d'actuacions, que ha resultat prou interessant, ha estat desenvolupada a Ripollet de la mà de l'Associació Mai Més. Aquesta entitat ha promogut un projecte socioeducatiu, adreçat a alumnat de 3r i 4t d'ESO, que tenia com a centre d'interès la recuperació de la memòria històrica i el trencament de prejudicis i estereotips envers la ciutadania nouvinguda. Els materials multimèdia i didàctics, creats per a l'ocasió, proposen partir de l'entorn més proper, amb la col·laboració dels centres, per tal de fomentar un aprenentatge dialògic promotor de la tolerància, la justícia social i la defensa dels drets humans.

Actuacions com aquesta i altres de similars podrien permetre als centres i a l'administració educativa intervenir des de la proximitat i comptant amb la participació de l'entorn. El camí sembla estar traçat i algunes de les estratègies més freqüents utilitzades per vincular-se al territori, a partir de Subirats i Albaigès (2006), acostumen a ser l'organització d'activitats obertes a l'entorn; la participació en xarxes locals formals; la participació en l'organització de festes i actes; la intervenció en la planificació i l'avaluació de polítiques socioeducatives; l'adequació de l'oferta educativa a les necessitats de l'entorn; l'ús dels equipaments i els serveis públics; o l'ús

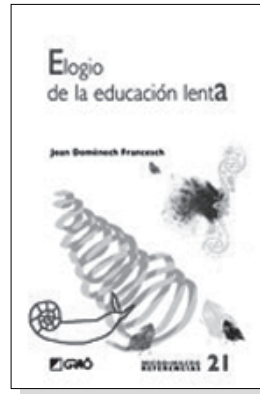
que fan els agents externs dels recursos i els equipaments propis; entre altres.

Pot aparèixer, d'aquesta manera, el treball en xarxa com una estratègia molt adequada per a la col·laboració en educació. Un treball en xarxa que procura passar d'una estructura central que considera l'entorn com un conjunt, a una estructura multilateral que el considera com a discontinu amb elements nodals que s'interconnecten i que cerquen la col·laboració i la concertació institucional per a la millora educativa.

Finalment, convé destacar que aquest tipus de treball en xarxa al qual s'assenyala, hauria de tenir present, tal com es deriva de l'estudi realitzat (Muñoz, 2008 i 2009), que correm el risc d'abocar-nos al fracàs si no respon als interessos i les necessitats educatives; si no sorgeix de diagnòstics de la realitat adequats; si no incideix més enllà de l'àmbit estrictament escolar; o si no incorpora visions diverses en la valoració, la programació i la construcció de l'educació en el nostre entorn.

4. Referències bibliogràfiques

- APPLE, M. W.; BEANE, J. A. (coord.). *Escuelas democráticas*. Madrid: Morata, 1997.
- DEL POZO, J. M. Dins la revista *Aula de Innovación Educativa*, 152, p. 14-17. Barcelona: Graó, 2006.
- GAIRÍN, J. «La colaboración entre centros educativos». A: GAIRÍN, J.; DARDER, P. *Organización y Gestión de Centros Educativos*. Barcelona: Praxis, 2000, p. 177-202.
- GAIRÍN, J.; SAN FABIÁN, J. L. «La participación social en educación». A: JIMÉNEZ, B. (coord.). *Formación profesional*, Barcelona: Praxis, 2005, p. 157-188.
- MAI MÉS, ASSOCIACIÓ PER LA CULTURA I LA MEMÒRIA ANTIFEIXISTA. «Mai Més! Una proposta educativa per al tractament del feixisme i el racisme». A: *Perspectiva Escolar*, 327 (setembre 2008), p. 37-43.
- MARTÍN, M.; GAIRÍN, J. (coord.) *La participación en educación: Los Consejos Escolares, una vía de participación*. Santiago de Xile: Fundación Creando Futuro, 2006.
- MAYORDOMO, A. (coord.). *Estudios sobre participación social en la enseñanza*. Castelló: Diputació de Castelló, 1999.
- MUÑOZ, J. L. *La participación de los municipios en la educación: Trabajo de investigación*. Departament de Pedagogia Aplicada, Universitat Autònoma de Barcelona (document policopiat), 2008.
- *La participación de los municipios en la educación*. Madrid: Editorial Popular, 2009.
- SANTOS, M. A. *El crisol de la participación: Estudio etnográfico sobre la participación en consejos escolares de centro*. Madrid: Escuela Española, 1997.
- SUBIRATS, J.; ALBAIGÈS, B. (coord.). «Educació i comunitat: Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius». A: *Finestra Oberta*, 48 (febrer 2006). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Elogi de l'educació lenta

Jaume Cela

Fa molts anys que conec en Joan Domènech, l'autor del llibre *Elogi de l'educació lenta*. És un home d'acció i de reflexió o de reflexió i d'acció i em sembla que aquesta afirmació té un gran consens entre la gent que el coneix.

A més, és una persona clau en la renovació pedagògica al nostre país. Al llarg de trenta anys, any més any menys, ha estat davant de moltes iniciatives per aconseguir un model públic de qualitat al servei, no podria ser d'una altra manera si vol ser de qualitat, de totes les criatures –i no tan criatures– d'aquest país. Ha estat al costat de molta altra gent que s'ha mullat intensament en el debat educatiu i ha estat darrere, mig a l'ombra, de moltes iniciatives per intensificar el valor que té l'ofici de mestre. Ha participat, participa i continuarà participant en bona part de les activitats que s'organitzin perquè li interessin totes les parcel·les del món educatiu. Ara bé, la seva mirada sempre és la d'aquell que vol aprendre, d'aquell que

es deixa impregnar per la veu dels altres sense que això signifiqui que renunciï fàcilment a les seves conviccions.

Mai no ha estat a sota de ningú, ni s'ha situat en una talaia poc compromesa, d'expert en tot, que és la manera que alguns tenen de maquillar la seva ignorància. Mai no ha estat un d'aquells que miren i diuen: «ja ho deia, jo», ni d'aquells que estan de tornada de tot perquè mai no s'han bellugat del còmode punt on estan instal·lats. En Joan és un intel·lectual d'ara, que dubta de tot, però no del fet de creure que el lloc més important on ha d'estar qui vol fer de mestre és a l'escola. En Joan és un mestre compromès amb el seu ofici.

Tendeix a anar contracorrent i aquesta tendència el fa una persona molt interessant i incòmoda. Dialogar amb ell sempre enriqueix, perquè et sap donar una visió diferent a l'oficial o a la que té un consens més ampli, sobretot si aquest consens, tan necessari

per altra volta, ha renunciat a segons quines reivindicacions per afalagar el poder.

Per tant, és una persona que practica el que es coneix com a pensament divergent.

Ara ha publicat a Graó un llibre que es diu *Elogi de l'educació lenta*.

Parteix d'aquesta pregunta: «si els estem (als infants) proporcionant les eines que necessitaran per viure i sobreviure en la societat actual i la futura.»

La resposta és el conjunt del llibre on vull destacar aquests punts:

Per a en Joan educar és un acte de present que conté la memòria i la utopia, el relat i l'esperança.

És un temps per atendre les necessitats dels altres. El temps, per tant, no es té ni es perd, sinó que es comparteix, com l'experiència.

El temps que reivindica no és el temps de Kronos, el devorador, sinó el de Kairós, el temps de l'esdeveniment. El temps, per tant, ens ha de servir per descobrir l'esdeveniment que és cada criatura i, és clar i torno una mica enrere, s'inscriu allò que vivim com a memòria i com a esperança.

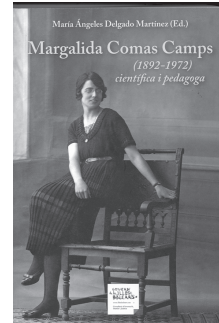
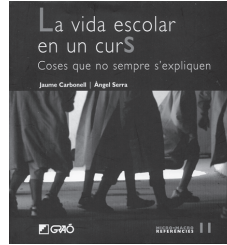
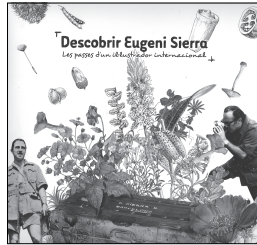
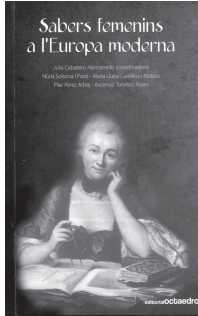
No ens deixem enganyar per l'ambigüitat del títol. En Joan Domènech no reivindica la lentitud com un valor per si mateix, com n'hi ha qui reivindica la velocitat. En aquesta obra, lent vol dir: «Cada esdeveniment necessita una cronologia específica. Per tant, no es tracta de fer-ho tot lentament, sinó de buscar el temps necessari en funció de cadascun d'aquests esdeveniments. A més, cal tenir-lo en compte com a conseqüència

de les nostres accions: temps per a la reflexió, per a la revisió, per a la predicció de les possibles conseqüències» Aquesta afirmació té un cert regust bíblic.

I per deixar ben clara la seva interpretació afirma: «L'educació lenta és un paradigma en el qual no es tracta sempre d'anar a poc a poc, sinó de saber trobar el temps just per a cadascú i d'aplicar-lo en cada activitat pedagògica. Educar per la lentitud significa ajustar la velocitat al moment i a la persona».

Al final de les seves reflexions hi ha un recull de propostes concretes. Aquest és un altre tret que identifica l'autor, que sempre acostuma a obrir camins d'actuació possibles, que en aquest cas van adreçats a tots els col·lectius que tenen alguna rellevància en el disseny dels models educatius de qualitat que volem anar construint.

Goso afirmar que estem davant d'un dels llibres més interessants d'aquests últims anys que espero que sigui conegut per molta gent i que serveixi per continuar aquest debat que parteix del convenciment que l'educació de les noves generacions –que també és la nostra– és un dels temes més importants que l'espècie humana té plantejats i que les consideracions sobre el temps és un dels elements centrals.

Altres novetats bibliogràfiques

Biblioteca Rosa Sensat

Adicción a las nuevas tecnologías en adolescentes y jóvenes. ECHEBURÚA, Enrique; LABRADOR, Francisco Javier; BECOÑA, Elisardo (coord.). Madrid: Pirámide, 2009 (Psicología).

El aprendizaje creativo: 10 ideas clave. Barcelona: Graó, 2009 (Ideas clave; 11).

Extracte de l'índex:

Los estudios sobre creatividad se enmarcan en una nueva visión del conocimiento humano, es uno de los principios fundamentales de la educación contemporánea; El aprendizaje creativo es de carácter transversal; El juego es una forma de aprendizaje creativo; El uso de las TIC facilita el aprendizaje creativo; La creatividad contribuye al desarrollo de sistemas diversificados en educación superior; El aprendizaje creativo no es una cuestión de género.

BALLESTA PAGÁN, Javier. *Educación en tiempos revueltos: crónicas sobre la realidad educativa.* Barcelona: Graó, 2009 (Micro-macro referencias; 25).

CARBONELL, Jaume; SERRA, Àngel. *La vida escolar en un curs: cosas que no siempre se explican: Escola Andersen.* Barcelona: Graó, 2009 (Micro-macro referències; 11).

Descobrir Eugeni Sierra: Les passes d'un il·lustrador internacional. Barcelona: Institut Botànic de Barcelona: Museu de Ciències Naturals, 2009.

DUEÑAS Díez, Carlos de; GRIMAU MARTÍNEZ, Lola. *De las sombras a la luz: La educación en Segovia (1900-1931).* Madrid: Talasa, 2009 (Ágora; 27).

Extracte de l'índex:

La enseñanza en España entre 1900 y 1931; La enseñanza en Segovia entre 1900 y 1931: realidad social, colonias escolares, cantinas y roperos; Los Centros de Colaboración Pedagógica; Los Congresos Pedagógicos Provinciales; Otras instituciones segovianas.

Educación y personas con discapacidad: presente y futuro. CASANOVA RODRÍGUEZ, María Antonia; CABRA DE LUNA, Miguel Ángel (coord.). Madrid: Fundación ONCE, 2009.

Extracte de l'índex:

La educació de les persones con discapacitat: estado de situació y problemàtica específica; La inclusió educativa en Europa. Líneas de actuació de la Agencia Europea para el Desarrollo en Necesidades Educativas Especiales; El impacto en la educación de la Convención de la ONU sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad; Recursos didácticos específicos para la atención al alumnado con necesidades educativas especiales.

FÀBREGAS I CARDONA, Francesc. *L'ensenyament al Masnou (1825-2008)*. El Masnou: Fundació La Calàndria, 2009.

La Funció Psicopedagògica en l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria a Catalunya. COMES NOLLA, Gabriel (coord.). Tarragona: Arola, 2009.

Gènere i ensenyament de les ciències: representacions i propostes. IZQUIERDO AYMERICH, Mercè; GARCÍA PUJOL, Clara; SOLSONA I PAIRÓ, Núria (eds.). Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009 (Materials; 206).

Extracte de l'índex:

Gènere a l'aula: una aproximació a les idees dels futurs mestres; Els sabers científics: les contribucions oblidades de les dones; Dones científiques: Nettie Maria Stevans, el sexe i els cromosomes; Selecció de lectures: «ser home» i «ser dona» a la literatura; Ensenyar a pensar a les classes de ciències: un camí per engrescar les noies a estudiar ciències; Nenes, nens i la gestió del benestar.

Llengua i acollida. JUNYENT I FIGUERAS, M. Carme (coord.). Barcelona: Horsori, 2009 (Quaderns per a l'anàlisi; 27).

Extracte de l'índex:

Conviure sense renunciar a la diversitat: vers un altre model d'integració; Les llengües immigrades: adversàries o aliades

de les llengües minoritzades?; La psicologia del llenguatge en la diversitat lingüística; Del concepte «diversitat lingüística»: un recorregut interpretatiu en xarxa; El projecte Linguamón Audiovisual i les seves possibilitats com a eina de comunicació multilingüe.

MANS, Claudi. *Los secretos de las etiquetas: la química de los productos del hogar*. Barcelona: Ariel, 2007 (Claves).

Margalida Comas Camps (1892-1972), científica i pedagoga. DELGADO MARTÍNEZ, María Ángeles (ed.). Palma de Mallorca: Govern de les Illes Balears, 2009 (La Ciència a les Illes Balears; 9).

Extracte de l'índex:

«Margarida Comas: Aproximació a la seva presència a Catalunya en el marc de l'efervescència pedagògica dels anys 30», per Maria Lluïsa Penelas; «Conèixer i ensenyar: la nissaga dels Comes», per Bernat Sureda; «Margalida Comas republicana i solidària», per Joan March Noguera; Facsímils de Margalida Comas Camps; Documents científics i pedagògics i documents personals i republicans.

La proporció: arte y matemáticas. GIMÉNEZ, Joaquín (coord.). Barcelona: Graó, 2009 (Biblioteca de Uno; 266).

Extracte de l'índex:

Proporción, belleza y educación matemática; Cartografía, matemáticas y navegación: El arte de encontrar puerto; La familia de números metálicos; Razones, proporciones y pensamiento proporcional en la música pitagórica: el abordaje histórico-didáctico; La proporción áurea, el diseño y la naturaleza; Viaje escolar sobre proporciones y desproporciones: de Oldenburg a Dalí, pasando por Botero.

Sabers femenins a l'Europa moderna. CABALEIRO MANZANEDO, Julia (coord.). Barcelona: Octaedro, 2009.

76 **Novetats**

Extracte de l'índex:

Les dones i el saber: una relació complexa;
Activitat científica femenina; Filosofia:
l'Humanisme i la Il·lustració.

...i cada mes una novel·la sobre l'escola, els mestres...

LOMAS, Carlos (coord.). *Textos literarios y contextos escolares: la escuela en la literatura y la literatura en la escuela*. Barcelona: Graó, 2008 (Biblioteca de textos; 249).

L'escola ha estat i continua sent un dels territoris privilegiats de la memòria. L'evocació dels anys escolars de la infància i de

l'adolescència, entre mestres, professors, companys i camarades, amors i desamors, premis i càstigs, aprovats i suspensos, ens porta sovint a la nostàlgia. Aquest llibre és una invitació a un viatge d'anada i de tornada: un viatge de la literatura a l'escola i de l'escola a la literatura. Un viatge des dels textos literaris als contextos escolars. Es parla de l'escola en la literatura però també de com treballar la literatura a l'escola. En aquesta obra conviuen escriptors i escriptores que ens parlen de la seva memòria escolar i ens ofereixen els seus records literaris d'infància i adolescència.

Cartellera

CONFERÈNCIES

Aula d'Ecologia. Cicle de conferències 2010

Dates: del 2 de febrer al 27 d'abril. Organitza: CREAM i UAB

Per a informació: Secretaria del CREAM

Facultat de Ciències UAB. Tel.: 93 581 13 12

JORNADES

VI Jornades d'Educació en valors. Valors emergents, valors de sempre

Lloc: Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona

Data: 13 de març de 2010

Organitza: Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona i Senderi Educació en Valors

Per a més informació: VI Jornades d'Educació en Valors o <http://www.senderi.org>

PREMI

Segon Premi **Participa a l'Escola** per fomentar els valors democràtics i la participació entre els més joves

Organitza: Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Presentació treballs: 31 juliol

Podeu consultar les bases del premi al DOGC: <http://www.gencat.cat/eadop/imatges/5548/09355133.pdf>

Per a més informació: 935 526 108 / 09

ITINERARIS

Itineraris sobre refugi i asil per a educació primària *Jo em dic Brisa, i tu?*

El Comitè Català de l'ACNUR

Per a més informació: Comitè Català de l'ACNUR

Plaça de Bonsuccés, 7 entresòl-2a.

08001 Barcelona

Tel.: 93 301 20 35

<http://www.eacnur.org>
catalunya@eacnur.org